

Přítomnost

nezávislý
42
týdeník

ROČNÍK XV

V PRAZE 19. ŘÍJNA 1938

ZA KČ 2.—

Co se změnilo

F. PEROUTKA

Neutralisace! Nic méně - a nic více! VILÉM ŠTEFAN

Jak se k nám teď chová Francie PAVEL VILÉMSKÝ

Nikoliv bez plánu!

K. SYNEK

U kolébky národa

FRANK WOLLMAN

Denní zprávy na posledních stránkách

MILENA JESENSKÁ

Nekrvavá invase — Mír mnichovský — List Edvardu Benešovi — Kdo je vinen?
Záhady kolem Runcimana — Doklady o sovětské pomoci — Vzniknou nové strany
Komunistická internacionála a my — Civilní funkce naší armády
„Území nikdy česká“

KRAUS & SPOL.

krejčí pro pány a dámy

Telefon 309-69

PRAHA II,
Panská ul. 100

Co byste dělal, kdybyste byl ředitelem baru?

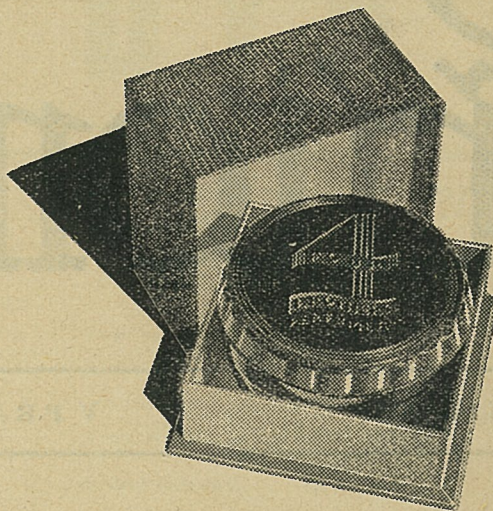
Pravděpodobně byste především zajímavě upravil místnosti. Dal byste krásné osvětlení. Postaral byste se o svěží hudbu. Angažoval byste dokonalého kuchaře a ochotný personál. Podával byste večere vybrané dobré a ne zbytečně drahé. K nim nápoje nešizené v jakosti ani v ceně. Nuže pohledte: to všechno jsem udělal, takže máte ušetřenou práci a můžete dělat hosta! Prosim, přijďte ho dělat!

J. NACHTMAN,
ředitel holandského vinného restaurantu.

ALKMAAR

Nám. Petra Osvoboditele, Štefánikův dům, roh Sokolské a Ječné. Večere od 7 hodin od 7 Kč. Taneční hudba od 8 hodin.

Začněte úspěšný den oholením s FOUR BROTHERS SHAVINGEM

FOUR BROTHERS PARFUMERY

známka dobré jakosti *HELLADA*

nové knihy

politické
hospodářské
sociologické
vědy právní
a státní

- BAURA JOSEF, Kolkování nabídek, objednávek a smluv dodávacích. Osvobozená obchodní korespondence. Srážky kvitancí a smluvních poplatků. 20×14 cm, 31 str. . . . . brož. Kč 7.—
- BOURA JOSEF, O obchodech cennými papíry. Daň z obchodu cennými papíry. 24×16 cm, 150 str. . . . . brož. Kč 24.—
- DUPUY ERNST R. — ELIOT GEORGE FIELDING, Kdyby došlo k válce. S předmluvou plk. Em. Moravce. 22×16 cm, 312 str. . . . . brož. Kč 40.—
váz. Kč 52.—

- PRAŽÁK ALBERT, Duch naší obrozenské literatury. 19,5×13,5 cm, 120 str. . . . . brož. Kč 12.—
- KLÍMA STANISLAV, Za prapor s kalichem. Postavy a pokolení. 19×13 cm, 123 str. . . . . brož. Kč 14.—
v plát. vazbě Kč 22.—
- FERRAS GABRIEL, Le Progrès Technique et le Chômage. 24,5×15,5 cm, 245 str. . . . . brož. Kč 40.—
- VALLET JEAN, Le Financement des Marchés, de Travaux et de Fournitures. La caisse nationale des marchés de l'état. 25×16 cm, 149 str. . . . . brož. Kč 30.—
- PHILIPP WERNER, Ivan Peresvětov und seine Schriften zur Erneuerung des Moskauer Reiches. 23×15 cm, 123 str. . . . . brož. Kč 53.—
- RUDERSHAUSEN JUTTA, Dr., Die polnische Seehandelspolitik. 23×15 cm, 83 str. . . . . brož. Kč 45.—
- SCHÜLE ERNST, Rußland und Frankreich vom Ausgang des Krimkrieges bis zum italienischen Krieg 1856—1859. 23×15 cm, 167 str. . . . . brož. Kč 65.—

F. TOPIČ, knihkupecí, Praha I., Národní třída 11. - Dodá také Fr. Borový, akad. knihkupectvo, Bratislava, Dunajská 21.

OBSAH 41. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Zavínil to jeden muž? — VILÉM ŠTEFAN: Proč se to stalo? — IVO DUCHÁČEK: Postava českých dějin: Bonnet. — MILENA JESENSKÁ: Nad naše síly. — K. SYNEK: Nové čl. hospodářství. — F. ELWYN JONES: Metody podvrtné práce v cizích státech. — Dohoda se Slováký. — Slovensko v nových pomeroch. — Godesberg a 5. pásmo. — Coup de théâtre. — Půjďme dál! — Co bude s německými uprchlíky? — Co s politickými stranami?

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I., NÁRODNÍ TŘÍDA 11

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50.
Dohlédací pošt. úřad Praha 25. • Odpovědný redaktor Zdeněk Richter.

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TŘÍDA Č. 62

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 19. ŘÍJNA 1938

ČÍSLO 42

Co se změnilo

Čistí české noviny jest nyní protivno. Na jedné straně, na té, která se domnívá, že vyhrála, samá hrubost, na druhé, o níž se říká, že prohrála, jako bys šlapal do břechy. Ze všech občanských pohotovostí nejvíce snad nyní vyniká pokorná pohotovost přizpůsobit se. Vidíme lidi, kteří dlouhá léta zpívali v mol, a nyní činí neumělé pokusy přizpůsobit se nové tonině v dur. Nemám nic proti realistické politice, celý národ bude ji musít provozovat, ale toho osobního realismu by mohlo být málo. Ostatně nemyslete, že si zbabělostí vysloužíte slitování. Tím více budou vámi na druhé straně pohrdat. Ať sebe větší nepřítel, přece vždy jinak zachází s charakterem a jinak se šmejdem.

Nesluší mužům na bývalé levici, aby teď stydlivě klopili oči, vzdychali jako svedená panna a hořekovali: och, jak mizerně jsme byli vedeni! Především je pravda, že většina jich si bouřlivě vyžadovala, aby byli sváděni, a když ten, koho nyní ve své mysli označují za svůdce, se někdy starostlivě zamyslel a žádal totéž po nich, ihned ho pomlouvali za to, že ochabuje. To nejde, aby někdo, kdo po léta ve veřejnosti reprezentoval určitou politiku, kdo snášel všechny argumenty, aby ji podepřel, kdo terorisoval ostatní, kteří se váhavěji rozmýšleli, si nyní myslil, že se může otřepat jako mokrý pudl. Pravda jest, že většině těch, kteří psali, chyběly důvěrné informace, jež náš zahraniční úřad dostával, a po té stránce se obávám, že by uveřejnění zpráv našich vyslanců z posledního půl roku nepomohlo k tomu, aby naše bývalá zahraniční politika byla povýšena nad všechny pochybnosti, pokud se obezřelosti týká. Ale i když důvěrné zprávy neměl, každý měl svůj rozum, s nímž mohl samostatně posuzovat věci. Tak, myslím, se to slušelo na dospělé muže, a kdo nebyl dospělý, nepatřil do politiky. Zastupují-li nějakou věc, tedy proto, že se spoléhám nejen na to, co jest mi řečeno, nýbrž také na vlastní úsudek.

Ostatně to, co se teď v našich večernících tak horlivě převaluje a rozvádí, to není žádná skutečná debata o vině, nýbrž docela prostá tlačenička o místa, výhody a vliv v novém státě, která je tím prudší, čím důvodněji se zdá, že těch míst a výhod bude málo. Nejlépe jest neposkvřňovati se osobně a státi stranou tohoto shonu. To není soud historie, to je lynč čtrnácti dnů. Skutečná debata o pravdě a o vině začne teprve v klidnějším ovzduší a bude vypadat jinak, než jak ji teď v chtivé nedočkavosti skizzují některé večerníky. Nepochybuji o tom, že se pak ukáže, že hlavní vinu na tom, co se stalo, měli všichni ti, kdo zabraňovali, abychom se s Německem a našimi Němci dohodli. Tato hlavní vina stejně rovnoměrně bude rozdělena na pravici i levici a mimo to snad i na historickou nemožnost. Do r. 1933 vedla odpor proti kompromisu s Německem pravice, od toho roku levice. Nejvýše bude možno zkoumat, který kus viny jest snad větší.

Poněvadž po některých charakterových ukázkách mne přešla chuť mluvit za kohokoliv jiného, budu mluvit jen za sebe.

Tento časopis vystupoval po celou dobu své existence vždy dvěma směry: jednak, jak se říkalo, germanofilsky, což znamenalo, že vždy doporučoval, abychom vyvodili určité, byť nepříjemné, důsledky ze svého položení vedle Německa, jednak směrem západní orientace, což znamenalo, že tento časopis doporučoval, aby spojenecké svazky se západními demokraciemi byly uzavírány a pěstovány. Mohlo by se zdát, že to byly dva protichůdné směry. Nikoliv. Pokládáje kompromis s Německem dříve nebo později za nezbytný a doporučuje jej obzvláště důtklivě letos v dubnu, věřil jsem, že dopadne důstojněji a pro nás prospěšněji, budeme-li se moci opřít o spojence, než kdybychom sami a opuštění s Německem vyjednávali.

Přiznávám tak, jak se sluší přiznati každou skutečnost, že tato naděje zklamala a že sotva kompromis mohl hůře dopadnouti, kdybychom stáli zcela sami. Je-li v tom nějaká vina, jsem ochoten ji vzít na sebe. Nebudu předstírat, že jsem byl někým sveden k názoru, že máme státi v jednom šiku se západními demokraciemi: naopak, dospěl jsem k tomu svobodným uvažováním. Hrdost mi brání, abych hledal spásu v prohlásování, že v politice patřím k těm, kdo se dají snadno svést a jimž cizí slovo více platí než vlastní rozum.

Přemýšlím tedy, jaká byla chyba v mém uvažování. Nemyslím, že to byla chyba, která měla velké praktické důsledky, poněvadž Třetí říše sama, kdybychom žádných spojenců neměli, byla by na konec z nás vynutila téměř tolik, co neblahá konference čtyř. Ale přece nějaká chyba, nějaké špatné předvídaní, asi byly. Ano, toto: nedovedl jsem si představit — a ať nyní říká kdokoliv cokoli, nikdo si nedovedl představit —, že Francie a Anglie by do té míry resignovaly na své vlastní postavení, jak se ve skutečnosti stalo. Zatím je svět zahalen oblaky prachu, která se zdvihla, když se zřítily hranice Československa. Až se prach usadí, uvidí se, že se zřítilo mnohem více, a že my nejsme jediné nešťastné thema nejmodernější historie. Nikdy nebylo radno spoléhat se na to, že Francie a Anglie nás budou podporovat z milosrdenství. Rozumné bylo možno věřiti jen, že nás budou podporovat z vlastního zájmu, z dobře uváženého egoismu. Nuže, nepředvídal jsem, že západní velmocí opustí i svůj vlastní zájem a egoismus, že se smíří s rozvratem svého vlastního postavení a že budou řezat do vlastního masa. Nedovedl jsem odhadnouti, jak dalece v nich pokročila resignace. Nedovedl jsem být tak moudrý, abych uhodl, že letos udělají, co neudělaly po všechna století minulá: že se spokojí býti druhoradými činiteli evropské politiky. Ostatně opět musím říci, že nevím přesně, co by nám byla taková moudrost pomohla: kdybychom stáli sami tváří v tvář Třetí říši, bylo by to jen o málo příjemnější, než zažít selhání spojenců.

Tím se dostávám k vlastnímu thematu: co se změnilo. Tolik se změnilo, že nám bude třeba delšího času, abychom si to všechno uvědomili. Rozvratem našich hranic a naším vystoupením ze spojeneckého systému nezměnily se jen naše poměry, nýbrž celá Evropa, a zejména Francii byla zasazena — vlastní rukou — rána jen o málo menší. Vše, co jsme říkali o významu Československa pro Anglii a Francii, byla do poslední písmeny pravda. Jestliže kdo kdy řezal větev, na níž sedí, tedy Francie Bonnetova a Anglie Chamberlainova letos v září.

Navrhoval-li někdo v Paříži, aby na znamení potěšení byla jedna z pařížských ulic nazvána ulicí 30. září, byl to nejsensačnější výbuch pošetilosti, jaký se snad vůbec ozval v evropské politice. Stejně rozumně by si byli r. 1871 mohli jednu z pařížských ulic nazvat ulicí u Sedanu. Je-li kde všechen důvod, aby ulice přejmenovávali na ulice 30. září, tedy na druhé straně Rýna, v Německu. Neboť onoho dne, nad zdánlivě nevinným thematem československým, tento německý stát tak vyrostl, že se svět skoro tak proměnil jako r. 1918, kdy Německo prohrálo válku. Jestliže to ve Francii a v Anglii ještě všichni nevědí, nechť si ten, komu na tom záleží, nedělá žádnou starost: dozvědět se to brzo. Množství politické nevědění, které bylo možno v rozhodujících dnech pozorovati v západních demokraciích, jest téměř neuvěřitelné. Ani slovo nemusíme brát zpět z toho, co jsme kdy psali o klíčovém postavení Československa pro Evropu. Anglie a Francie vzdaly se tohoto klíče s tak lehkým srdcem, jako by smetávaly snítka se svého kabátu. Dějiny této zaslepenosti budou musít býti napsány. Následky její se začnou ukazovat co nejdříve. Zmocnivši se fakticky nadvlády nad středoevropským prostorem, rozrušivši nejdůkladněji spojenecký systém, na němž spočívala síla a bezpečnost Francie, stanulo Německo na počátku čehosi, z čeho se může vyvinouti světovláda nebo aspoň poručnictví nad světem. Od 30. září mluvil německý kancléř dvakrát: v jedné řeči vyslovoval svá přání, jak má a nemá být sestavena anglická vláda, v druhé převzal jaksi kontrolu nad rozsahem britského zbrojení. To jsou tóny nové doby, to jsou přímé důsledky 30. září. Co známe historii, nikdo ještě takto nemluvil s Anglií.

A nikdo ještě tak nemluvil s Francií, jako s ní bude mluveno. Rozbivši svůj spojenecký systém, odpudivši od sebe Rusko, varujíc svými činy každého, aby s ní neuzavíral smlouvy, je Francie ještě vůbec schopna úspěšně vésti válku s Německem a Itálií? A ne-li, jak odolá jakémukoliv požadavku? Jak bude chrániti celistvost svého vlastního území? Jak daleko vidí lidé, kteří nedovedou vhodně pojmenovat své ulice?

30. září stala se převaha Německa v Evropě faktem. To jest to hlavní, co se změnilo. Jen politická nevědění, které jak se zdá, jest na Quai d'Orsay a na Downing Street více, než kde jinde na světě, může si tuto novou skutečnost na chvíli zastírat. Jen velká koalice mohla se úspěšně postavit do cesty Třetí říši. Této koalice již není. Co to znamená?

O naší orientaci v nové situaci nikdo nemusí mít zbytečné starosti. Politika, jak Havlíček psal, jest práce podle okolností, a podle nových okolností budeme pracovat. 30. září rozdělali jsme ve svých myslích velký oheň, ve kterém jsme mnohé tiše spálili.

Naši bývalí spojenci sami vzali nám všechny předpoklady, za nichž jsme mohli dělat politiku s nimi. Nebudeme ji tedy dělat. Každého jen prosíme, aby to, co nyní budeme dělat, nelíčil nám jako ideál. Stačí, když všichni víme, že jest to nutnost. Nebudeme se tvářit, jako bychom stáli na půdě, která pod našima nohama zmizela. Nebudeme dělat politiku iluzionistickou, která by nás zavedla do záhuby. Naše zahraniční politika se přizpůsobí novým okolnostem, když staré okolnosti byly skoro s opovržením odvrženy těmi, kteří na nich měli právě takový zájem, jako my. Ať kdokoliv bude tuto novou zahraniční politiku prováděti, jedná v našem zájmu a zaslouhuje si naši loyality. Nikdy se nepřidám k těm, kteří špiní lidi za to, že dělají, co dělají jest nezbytno.

Téměř každému z nás zmenšily se v nových poměrech příjmy. A žádný z nás nedělá z toho závěr, že lépe by bylo nemít vůbec žádné příjmy. To, prosím, obraťme i na jiné věci. Jestliže naše dosavadní svoboda jednání se zmenšila, nevyvozujme z toho ať hněvem, ať jiným hnutím myslí, že lépe jest nemít vůbec žádnou svobodu, která jest nejcečnějším životním příjmem, a nenabízejme sami, co od nás nikdo nežádá.

Jako ve všech vzrušených dobách, také nyní plave na hladině našeho veřejného života mnoho smetí: prosíme každého, aby se tím nedal deprimovat. Přejde zase čas, kdy se hodnoty budou svědomitěji měřit, než dnes to dělají ve večernicích, a kdy osobní neostýchavost přestane být hlavní ctností. *F. Peroutka.*

poznámky

Mír mnichovský

Angličtí a francouzští oficiósově vykládají mnichovskou dohodu o rozdělení Československa jako pozitivní pokus o zachování míru a o vyrovnání velmocenských zájmů, tedy jako transakci, k níž obě strany, anglo-francouzská i německo-italská, daly souhlas stejně svobodně a dobrovolně, a při níž proto není ani vítězů ani poražených. Pokud jde o Anglii, něco na této teorii je. Chamberlain jistě vědomě sledoval revisionistickou politiku a patrně bude i dále usilovat o vyrovnání s Německem a Itálií, pokud mu to bude možno. Pokud jde o Francii, zřejmě však ona teorie už tak neseď. Jinak by tam asi nebylo takové morální a politické rozčarování, jemuž francouzská veřejnost nyní propadla. Ale jak vzhledem k Anglii, tak vzhledem k Francii svědčí ještě jiná skutečnost zřetelně o tom, že ona teorie neplatí stoprocentně; v celé této historii totiž byly docela splněny jen požadavky německé, aniž se Anglii a Francii podařilo nějak znatelně otupit jejich ostří. Mnichovská dohoda a ještě více výsledek prací berlínské velvyslancské komise není kompromis, nýbrž prosté přijetí německého stanoviska se všemi důsledky.

Tento fakt sám stačí, abychom proti anglo-francouzské oficiósní teorii postavili teorii jinou: že Anglie a Francie v československém případě, podobně jako v případech předchozích, prostě ustoupily Německu. Proč ustoupily? Z toho, co nyní dodatečně vychází na jevo, můžeme si to částečně vysvětlit: Anglie a Francie se opoždily ve zbrojení, daly se organizačně předhoniť Německem a ve chvíli, kdy byla krize vyhnána na ostří, nedůvěřovaly dost samy sobě a neodhodlaly se podstoupit zkoušku a riziko. Už dlouho se mluví o zaostalosti francouzského letectví a o tom, že celá francouzská strategie byla zaměřena jen na defenzivu, na obranu Maginotovy linie. V Anglii se nyní — také na vládních místech — otevřeně kritizují „mezery“ ve výzbroji a v protiletčké obraně. Také německý tisk o nich píše s patričnou dávkou ironie. Nejlépe asi věc vystihl Eden ve své řeči v Cardiffu: Mezery v našem zbrojení pocházejí z toho, že v Anglii a ve Francii se zbrojení organizovalo jen na mírovém základě, kdežto státy autoritativní pracují už nyní v rozměrech a podle zásad válečných. Budou-li

Anglie a Francie pokračovat jako dosud, bude to znamenat jejich trvalou vojenskou inferioritu.

Tyto a podobné jiné projevy ukazují, že v Anglii je mnoho rozhodujících lidí, kteří si uvědomují skutečný stav věcí a kteří hodlají vyvodit důsledky z poznání, že Německo vyrostlo v rozhodující kontinentální mocnost. Britská vláda reorganizuje teritoriální armádu a protiletectkou obranu a bude nepochybně usilovně zdokonalovat svůj zbrojní průmysl. To ovšem neznamena, že se Anglie nutně chce utkat s Německem. Bude s ním i dále vyjednávat. Ale vypětím všech svých organizačních sil a zdrojů bude hledět dohonit, co zameškala, a bude se snažit, aby se spolu s Francií zase stala rovnocenným bloku německo-italskému. Protože Německo po anexi sudetských oblastí znovu zesílilo a protože má nyní otevřenou střední Evropu, budou mít Anglie a Francie úlohu o to těžší. Ale chtějí-li se s Německem opravdu dohodnout o rozdělení mocenských sfér a nejen ustupovat, budou musit podstoupit tvrdý úkol reorganise svých mocenských zdrojů. Také pro ně přestává poválečná idyla a nastává údobí nebezpečného života a odříkavé práce. Snad si to jejich široká veřejnost ještě dost neuvědomuje, ale bude jí záhy dáno to poznat. Logickým důsledkem budoucí dohody čtyř velmocí by ovšem bylo odzbrojení. Nedospěje-li se k tomuto cíli, bude mír světa stále viset na pouhém vlásku. Jakmile však se začne o odzbrojení vyjednávat, ukáže se nepochybně slabina paktu čtyř. Zůstávají totiž mimo něj dvě světové mocnosti, které si zachovaly zcela nezávislé postavení: Rusko a Spojené státy. A na jejich politice bude také záviset politika Japonska, které se sice nepřímo už zařadilo do evropského koncertu, ale jemuž toto zařazení mnoho nepomůže, má-li ve svém sousedství tyto dvě neznámé veličiny. Rusko a Spojené státy budou vyckávat a více méně nedůvěřivě pozorovat evropský vývoj. A budou se držet stranou.

V Americe se už objevují příznaky. Byla tam hluboce otřesená víra ve Velkou Britanii, o Francii ani nemluví. Přímý důsledek toho je, že Spojené státy zvyšují zbrojení, poněvadž si uvědomily, že na Anglii už nemohou spoléhat. Politika Spojených států je ovšem stále ještě a patrně bude víc a více založena na Monroeově doktríně. Jenže až dosud se Spojené státy dívaly na Anglii, přesněji řečeno na její loďstvo, jako na přirozenou bariéru mezi svobodnou Amerikou a mezi velmocí, která by se po případě pokusila nabytí ať v severní či v jižní Americe politického vlivu. Spoléhajíc na tuto bariéru, nezbrojily Spojené státy nikterak horečně a rozhodně ne přiměřeně svému rozsahu, své populaci a svým hospodářským zdrojům. Jejich víra v anglickou bariéru však byla otřesena, a prezident Roosevelt v zápětí ohlašuje revisi branné politiky a zvyšování vojenského rozpočtu. Ohlašuje dále, že Spojené státy se zařadí na seriovou výrobu válečného materiálu. Vezmeme-li v úvahu americké výrobní možnosti a organizační schopnosti, snadno si domyslíme, co by to mohlo znamenat. Roosevelt poslal nedávno do Evropy Bernarda Barucha, amerického finančníka a za světové války předsedu výboru pro řízení válečného průmyslu, který se po tříměsíční cestě vrátil se zprávami o mohutnosti německé armády a s obavami o osud latinské Ameriky. Důsledkem jeho zpráv je rozhodnutí Rooseveltovy vlády, zaříditi věci tak, aby Spojené státy samy stačily obhájit celou americkou pevninu. To všechno neznamena, že se Amerika bude nějak míchat do politiky čtyř velmocí včetně jednání o rozdělení kolonií; to jsou věci mimo její zájem. Ale je rozhodnuta být silná a připravená.

Mnichovská dohoda zřejmě velmi urychlila mnohé vývojové tendence světové politiky. Naše tragedie byla v tomto velikém dění sice jen epizodou, ale dost významnou, aby se při ní zhroutilo mnohé, co už dávno ztrouchnivělo, a aby se na druhé straně projevíly nové síly. Z. S.

Vzniknou nové strany

Poněvadž v člověku není potřeba důstojnosti tak zakoreněna jako, dejme tomu, některé potřeby fyzické, bude se nyní kolem nás ovšem zmiňati mnoho lidí, kteří budou hloucně spílat tomu, co včera neméně hloucně vyznávali. Budeme musit být truchlivými svědky desercí. Některým lidem se zdá, že přišla chvíle, kdy se má zachránit, kdo může a jak může. Tak budeme vidět i lidi, kteří po dvacet let nic jiného nedělali, než že vystupovali ve jménu svých stran, někdy hloupě, jindy drze, a kteří nyní se vetřou do první řady onoho šiku, jenž bude volat po zrušení stran, a jestliže by to znamenalo zrušení demokracie, tedy i po zrušení demokracie.

Jako politický novinář, který po dvacet let s žádnou stranou neměl nic společného, který je neměl rád a sám byl u nich neoblíben, mohu snad podati posudek méně zájmový a méně rozčilený.

V politickém systému, který jsme si po převratu vybudovali, byly strany a demokracie dvě stránky téže věci. Tento systém se v některých věcech osvědčil, v jiných nikoliv. Přese všechnen kal a rmut, jenž ploval po hladině veřejného života, dovedlo naše stranictví po počátečním kolísání vytvořit na mnoho let typ pevné vlády, která nemusila chodit do parlamentu se strachem o svou existenci a které nebylo třeba chvět se před každým demagogem z ulice. Nepovolavše žádného diktátora, aby nad námi vládl, měli jsme pevnou a stálou vládu, která v klidu se mohla věnovati všem dlouhodobým úkolům, pokud je postřehla. Výtečné vysvědčení vystavila naší demokracii letošní mezinárodní krize: neveden žádným jedincem, který prostě poručí, stál náš národ ze svobodné vůle tak odhodlán a připraven k boji, jako žádný jiný národ evropský. Žádný autoritativní režim nemohl v této věci míti lepší výsledky. Úctyhodný to plod našeho dvacetiletého demokratického života, plod, jež všichni diktátoři nám musí závidět. Nebylo-li tomuto odhodlání dovoleno dovésti věc do konce, to záviselo na silách, které jsou větší než síly našeho národa. Pošetilí pak jest se domnívati, že hlad sousedů po našem území a konečný výsledek by mohl být jiný jen proto, že by u nás místo demokratické vlády seděl nějaký diktátor. V době tak zvaného dynamismu bylo by bývalo fašistické Československo vystaveno stejným nárazům, podrobeno stejným nárokům, jako Československo demokratické. Podstata situace nebyla v režimu, nýbrž v tom, že pro svou zvláštní zeměpisnou polohu jsme vypadali jako příliš snadná kořist.

Na druhé straně si musíme přiznati, že naše demokracie, což bylo totéž jako naše stranictví, selhala v řešení německé otázky, a sice z důvodů, které mají přímý vztah k stranictví. Poněvadž všechny strany se bály o popularitu, jinak řečeno, o výsledek voleb, poněvadž jedna do poslední chvíle podezřívala druhou, že by z vážné snahy o řešení německého problému jí udělala smyčku kolem krku, všechny váhaly a otálely v této pro bývalý stát nejdůležitější otázce. Poněvadž ve všem chceme mluvit pravdu, musíme připustit, že zde se ukázala nedostatečnost demokratické metody. Demokratické strany se někdy více bojí rizika, než jest dovoleno prozíravému státníku. Tyto chyby vskutku se vlekly do poslední chvíle. Ani, když už bylo za pět minut dvanáct, neodvažovaly se strany a jejich tisk říci lidu plnou pravdu. Odtud pak jeho překvapeně rozhořčení, které bylo tlumeno jen navyklou disciplinou. Není možno do čtyř hodin odpoledne volati „ani píď půdy“, a v půl páté pak, když lidé teprve čtou noviny s těmito nadpisy, ohlásiti kapitulaci. Naše strany a naše demokracie mnohem méně se bály vnějších nepřátel než voleb.

Ale to vše jest, se svými dobrými i špatnými stránkami, minulost. Budeme se v ní rýti, abychom poznali plnou pravdu, ale praktický duch jest vlečen dopředu naléhavou otázkou, co nyní. Jisté jest, že pohled na naše dosavadní stranické rozvrstvení již teď vypadá jako pohled do musea. Není u nás rozumného člověka, jenž by chtěl udržovat dosavadní počet stran a dokonce by se domníval, že z toho může vzejíti něco dobrého. Ani není u nás rozumného muže, jenž by věřil, že v těchto dobách jest možno udržovati dále při životě celý ten systém, který míval vinu na zoufale pomalém rozhodování vlád. Potřeba autoritativnější vlády zdá se býti nesporná, nejen proto, že si toho leckde v našem sousedství asi přejí, nýbrž také proto, že nám to nakazují naše vlastní zájmy. Vláda bude nyní musit vypracovati velkorysý hospodářský plán obnovy, a čím méně při tom bude stranickými zájmy rušena a zdržována, tím lépe.

Strany budou se musit rozumným způsobem sloučit a hlavně být ochotny přijmout rozumné vedení. Zničití strany vůbec, co by to bylo jiného než zničití všechnu organisaci lidu a postavití do těchto kritických chvíl našeho národního života beztvary dav, podléhající bezmocně každému rozčilení, které vítr přinese? Ty strany, které zůstanou, budou musit prokázat své právo na existenci. Žádné instituce si národ neudrzuje jen proto, aby je měl, nýbrž proto, že doufá míti z nich prospěch. F. P.

List Edvardu Benešovi

Edvarde Beneši, prožil jste v posledních nedělich Kalvarii, ježž bolestnou tragiku si všichni dovedeme představit. Ale Vy jste trpěl více, protože, co se řítilo v trosky kolem Vás, bylo z veliké části dílo Vašich rukou, Vaší práce.

Jak groteskní a tragikomická se může zdát myšlenka, že v tomto zřícení všeho, co jste pomáhal po dvacet let budovat — a nemyslím tím jen republiku, ale celý nový evropský řád

— je přece možné ještě něco Vám závidět. A opravdu, je to možné. Závidím Vám, že jste nebyl zde ve Francii, když se — před naší tragédií národní a před Vaší tragédií osobní — zřítíl první pilíř, který strhl pak všechno ostatní. Čest velikého národa, jenž se nikdy do té chvíle nezpronevěřil svému slovu, a víra toho národa v sama sebe a ve své poslání ve světě.

Je tomu šest let asi, když jste jednoho odpoledne stál — po prvé v uniformě francouzského akademika — pod kupolí paláce francouzské učené společnosti a přednášel o „Francii a nové Evropě“. Ve své přednášce jste vyslovil víru, že „tradici racionalismus západoevropský zvítězí nad východním instinktivismem“. Ale aby zvítězil, „bude musít projevit odvahu, neustoupit v ničem tam, kde jeho stanovisko bude znamenat vyšší stupeň kultury“. V tom zápase jste vyhrával Francii krásnou úlohu vůdkyně a nositelky posvátné pochodně. „Naděje malých evropských národů, naděje mladé Evropy,“ pravil jste, „obracejí se k Francii, poněvadž mladá Evropa je přesvědčena, že i v této kritické poválečné době bude Francie, jako již byla, velkou a nezištnou učitelkou a že bude hrát velikou úlohu ve vývoji Evropy.“ A řekl jste na konec: „Dovolil jsem si mluvit takto, neboť vím, že má slova budou pochopena, jak byla řečena. Jako vyznání víry muže, jenž věří ve veliké poslání Francie a její velkou budoucnost, poněvadž zná její veliké zdroje rozumové, mravní a hmotné, a poněvadž věří v pravdu, poctivost a bratrství lidské.“ Jak by nebyla šla tato vréla slova k srdci někoho, kdo jako Vy věřil ve veliké poslání Francie?

Nuže, ten někdo na rozdíl od Vás viděl zblízka to zhroutilí státní, jenž ústy svých povolaných zástupců ještě týden předtím potvrzoval platnost a posvátnost svých mezinárodních závazků. Byl povinen číst noviny, jež přes noc obrátily stanovisko, číst prohlášení otevřeně nepravdivá, vidět jedno, u nichž se podle slov Blumových misil stud do zbabělé úlevy, vidět jiné, kteří pocítovali jen tu zbabělou úlevu a nestydíce se za ni, naopak se jí chlubil. A poněvadž je to národ velmi inteligentní, našli se ihned obratní teoretikové, kteří obratem ruky dokázali, že zapřít dané slovo a vydat přítele nepříteli do rukou je vlastně také politická koncepce svého druhu a že jednajíc tak, odčínuje Francie nespravedlivost versailleského míru a provádí v praxi heslo národního sebeurčení. Když Němci roku 1914 odůvodňovali vpád do Belgie, neměli ještě chodit v tomto druhu dialektiky. Ale od té doby svět pokročil, a francouzská obratnost překonala daleko všechny rekordy. Ano, závidím Vám, Edvarde Beneši, že jste neviděl zblízka, jak jednala tato „naděje mladé Evropy“, když po prvé od války měla svou vůdčí úlohu projevit skutky, závidím Vám, že jste se nemusil zblízka dívat na jiný rekord, jenž tu byl překonán po zprávě o Vaší demisi — rekord v pokryteckém ronění slz.

Ale chtěl bych, abyste věděl také — a právě nyní — že toto sesutí národní cti, toto zapření minulosti a zaprodání budoucnosti pro překerní pokoj několika přítomných dní nebylo obecné. Vůdčové zklamali bohužel skoro všichni, vůdčové političtí i kulturní i jejich tlumočníci před veřejností. Skoro, ale přece ne zcela všichni. Pocítovala-li většina jich zbabělou úlevu se studem nebo beze studu, byli přece takoví, kteří pocítovali stud bez zbabělé úlevy, stud a hrůzu, jaká budoucnost teď Francii očekává. Selhaly všechny strany, ale v každé straně zůstalo malé jádro neselhavších. Neselhal zdravý a čestný smysl lidu přesto, že byl mystifikován, že mu byly uzavřeny všechny zdroje správných informací, že tápal ve tmách. Muž z ulice si byl vědom, že zbabělostí se nevykupuje trvalý mír. Slyšel jsem to z rozhovorů mezi lidmi, mám o tom svědectví v dopisech, kde projevují spontánně své sympatie Československu osoby, jež se do této chvíle netlačily do popředí v česko-francouzských stycích. Edvarde Beneši, hlásím Vám, že na požářišti, kde velký stát spálil vše, co jej dělalo kdysi velkým a oč mohl opírat svou velikost příští, že na tom požářišti hoří několik jisker pod popelem.

G. W. (Paříž).

Záhady kolem Runcimana

Zdá se, že hlavním režisérem událostí z konce září byl francouzský zahraniční ministr Bonnet. Dnes je znám „odborný“ posudek, který Bonnet podal nejdříve Daladierovi v Paříži a pak společně s ním Chamberlainovi v Londýně. K tomuto posudku bylo třeba „reálného“ podkladu, za který posloužila zpráva Runcimanovy mise v Československu. Síly, které přinutily dobráckého a již starého Runcimana k vypracování posudku, který nacismus odsoudil, ale při tom se snažil jej zachránit novým úspěchem, byly při práci i ve Francii.

Zpráva Runcimanovy mise bude dlouho zaměstnávat historiky. Švýcarské listy ji označily za „nejúžasnější dokument nelogického myšlení“ a upozornily, že ze správného posouzení skutečnosti došel Runciman k naprosto chybným závěrům. Britskou veřejnost začne tento dokument zajímat teprve tehdy, až v důsledku pochybené politiky Chamberlainovy budou umírat tisíce britských občanů. Chamberlainovi však Runcimanův dokument dobře poslušil, horlivě jej předkládal, mluvil o něm, dokazoval jím nutnost rozdělení Československa, zkrátka všemožně se snažil vzbudit zdání, že vznikl do problému.

Runcimanova zpráva je otištěna v britské Bílé knize a nese datum: 21. září 1938. Chamberlain také výslovně prohlásil: „Dne 21. září poslal mi lord Runciman dopis, ve kterém mi podal zprávu o výsledcích své mise.“

Sledujme však vývoj událostí, které podle britského premiéra vznikaly na základě posudku podaného Runcimanem. Dne 15. září odletěl Chamberlain do Berchtesgaden, kde svolil ke všemu, co mu podle jeho vlastního tvrzení doporučil Runciman teprve dne 21. září. Podivuhodná předvídatost u tohoto starého pána!

Runciman však odletěl z Československa už dne 16. září, když Henlein už přerušil jednání a Chamberlain už opustil Berchtesgaden. Zanechal v Praze svou paní a všechno nasvědčovalo tomu, že se do Prahy vrátí, což také zcela jasně prohlásil. Dne 17. září byli Chamberlain i Runciman v Londýně a je sotva myslitelné, že spolu až do 21. září nemluvíli.

Dne 18. září kapitulovala Francie a Velká Británie, dne 19. září to sdělily československé vládě a dne 21. září kapitulovalo Československo. Ve skutečnosti padlo však československé rozhodnutí už 20. září a je skoro vyloučeno, aby nebyl býval Londýn ihned zpraven.

Po tom všem podal „znalec“ Runciman svou zprávu „ze dne 21. září“, v níž vše předvídal a v níž souhlasil s řešením, které už dávno bylo hotovou věcí.

Runcimanova zpráva ze dne 21. září 1938 je vyloženě datečně upravena. Analysujeme-li zprávu, shledáme, že ve své největší a podstatné části mluví výhradně pro Československo a proti henleinovcům. Důležité je, že pro Čechy mluví všechny osobní zážitky Runcimanovy, ač se — jak známo — pohyboval jen v henleinovských kruzích, od kterých dostával informace o tom, co se dalo před jeho příchodem, co sám osobně nezažil. Runciman potvrzuje korektnost a smířlivost Čechů a proti tomu bojovnost, vzpoury a národní i náboženskou nesnášenlivost Němců, vyslovuje se bez výhrad pro čtvrtý Hodžův plán a zdůrazňuje, že i podle odpovědných německých vůdců tento plán splňuje úplně německé požadavky. Výslovně upozorňuje, že smířlivost Čechů vede „extrémní“ vůdce Němců ke stupňování požadavků, odsuzuje německé provokace a správně usuzuje, že Němcům jde jen o to, aby dodali větší efekt Hitlerově řeči z 11. září. Výslovně prohlašuje: „Odpovědnost za přerušení jednání padá na pány Henleina a Franka, dále na ty jejich podporovatele vnitř i vně země, kteří je nabádají k výstředním a protizákonným jednáním.“

Celá Runcimanova zpráva je objektivní a spravedlivá, pokud jedná o jeho osobních zážitcích. Najednou se však z čista jasna směr jeho vývodů obrací a bez jakékoli spojitosti se tón posudku stává zcela protichůdný k předcházejícímu dobrozdání. Najednou dospívá Runciman k poznání, že za posledních dvacet let — o nichž ovšem z vlastního názoru nic neví — neprovozovali sice Češi aktivně potlačovací, tím méně teroristickou národnostní politiku, ale že se přece „dopouštěli beztaktností, malých intolerancí a diskriminací“ a že neměli pro Němce „pochopení“. Najednou opouští Runciman půdu skutečnosti a pouští se do úsudků, pro které nikdy materiál nesbíral a které běže za své, ač je zná jen z doslechu. Opravdu osvědčil Runciman pronikavé studium poměrů země, jejíž jazyk vůbec nezná, za dobu šesti týdnů! Nejlepší je konec připojený ke zprávě bez jakékoli souvislosti: „Veliká většina obyvatelstva si přeje spojení s Německem.“ Uspořádal Runciman soukromý plebiscit, že mohl najednou tak obrátit a změnit zprávu, která zřejmě směřovala k doporučení čtvrtého plánu ve zprávu, která doporučuje Berchtesgaden? O „anšlusu“ se v Československu nikdy nehlasovalo, vždyť ještě do posledních voleb šla henleinovská strana s heslem autonomie.

Mohli jsme porážce, která nás stihla, zabránit?

Jistě jsme se mohli s Německem hned po rakouském anšlusu sami vyrovnat a získat výhody tím, že bychom mu byli uvolnili cestu proti Francii a Velké Británii. Ale jsme ještě dnes přesvědčeni, že Stojadinovičova a Beckova dohoda, za kterou byli v poslední norimberské řeči tak pochváleni, bude

platit tak dlouho, dokud jich bude Nemecko potrebovať. Nevollil jsme cestu, ktorou se dala Francie a Anglie proti nám, nedali jsme se na ústup za cenu nejmenších ztrát, ale šli jsme cestou největší poctivosti. To mluví pro nás. Při návštěvě ministra zahraničních věcí dra Chvalkovského se v části českého tisku zdůrazňovalo, že je to „bohužel“ první návštěva československého zahraničního ministra v Německu. Je pravda, že jsme hledali velmi těžce správný poměr k Německu, vždyť jsme měli dost času navázat spojení a přátelské styky s demokratickým Německem. Jenže po celých patnáct let byli proti jakýmkoli stykům s Německem u nás právě lidé, kteří je roku 1933 začali doporučovat.

Musíme si poctivě přiznat, že jsme od počátku podceňovali německé nebezpečí. Každý hlas, který volal po dorozumění s Německem, byl ukřičen, a lidé, kteří se snažili nalézt lepší poměr k našim Němcům, byli obviňováni z vlastizrády a spílalo se jim „Švýcařičků“. Nelze tvrdit, že by národnostní smír byl zabráněn expanzí nacistického Německa, ale jistě by volání do Třetí říše od nás nebylo bývalo tak jednomyslné. Problémy takového dosahu, jako byla vždy otázka sudetoněmecká, se nedají řešit striktním, ale jednostranným prohlášením státu za „národní“, když je svým složením „národnostní“. Politika jen českých tabulek na nádražích, trafikách a hospodách, různých českých sletů a manifestací ve 100% německém území se najednou ukázala být tak zhoubná, že ani největší její odpůrci si nikdy nedovedli představit, jaké bude mít následky. Stačila, aby dodala materiál proti nám ve vhodné chvíli, jak je vidět z Runcimanovy zprávy. Nemůžeme smazat tvrdou skutečnost, že část Němců v našem státě zůstat nechtěla. Nebyli všichni iredentisté, kdo hlasovali pro Henleina, ale naprosto iredentistická byla mládež. Německá škola zklamala, naši němečtí učitelé opustili brzo demokracii a přešli k nacismu. Zde snad byla náprava možná a nedošlo-li k ní, pak je to vina naší byrokracie, která se opět vymlouvala na politické vedení, které prý znemožňovalo jakýkoli zásah. Chyba zůstává chybou, tu nezmění rozdíl v osobě vinníka.

B. Palkovský

Doklady o sovětské pomoci

Jakmile se skutečnosti zmocní pověst, agitace nebo dokonce šeptaná propaganda, mění se fakta v mlhovinu.

O chování sovětského Ruska za poslední krize ovládají naši veřejnost dva různé a protichůdné názory, které se navzájem vylučují. Právě proto, že se o vývoji v poslední době uvažuje a mluví ještě velmi rozjářeně a zaujatě, není lehké dopátrat se pravdy. S jedné strany je slyšet, že se sovětské Rusko chovalo v podstatě právě tak záhadně, záluďně nebo netečně, jako západní velmoci — na druhé straně se tvrdí, že sověty byly ochotny přispět Československu bez ohledu na jakékoli smlouvy a okamžitě. Mezi oběma názory leží zapomenutá fakta, jež jsou jediným vodítkem, abychom si věci ujasnili.

Chovalo se sovětské Rusko právě tak jako Francie anebo Anglie? Domníváme se, že nikoli, a rozdíl je na první pohled zřejmý. Zatím co jsme byli vydáni nátlaku anglo-francouzských nároků a demarší, nepřestávalo Rusko prohlašovat, že tlak by se měl obrátit jiným směrem, a nevzbudilo také žádnou pochybnost, že se svých závazků najednou vzdává, měnic je v opak. O tom máme po ruce několik dokumentů a nemusíme se spoléhat na indicie, neboť Litvinovův monolog v Ženevě je právě tak nesporný jako sovětská nota Polsku. Kdyby se měl provádět důkaz pravdy, pak by rozhodčí výrok obsahoval zjištění, že se sovětské Rusko chovalo korektně, trvající na všech smlouvách, jež s Francií a s Československem uzavřelo. Víme také, že se Rusko dovolávalo paktu Společnosti národů, ačkoli jistě vědělo, že mluví do prázdna.

Druhá otázka zní takto: Bylo sovětské Rusko vskutku ochotno přispět nám v případě ozbrojeného konfliktu na pomoc bez ohledu na smluvní závazky, podmíněné francouzskou účastí? Bylo ochotno zasáhnout za všech okolností a samo? To je už věc jiná. Nezabývají se jí jenom lidé u nás, ale i v ostatních zemích. Narážky lorda Vintertona patří více méně do této nejasné kapitoly, jíž se zmocnila agitace. Šeptaná propaganda komunistické strany tvrdí dosud, že sovětská pomoc závisela jenom na Československu, které se jí však nedovolávalo, ačkoli mu byla nabídnuta.

To je povšechné tvrzení, ale nyní je důležité jenom zjištění skutečnosti. Hledíme-li ji vypátrat, shledáme, že v tomto ohledu nemůžeme se podívat na žádné dokumenty. Litvinovova řeč v Ženevě neobsahuje nic, co by takové odhodlání sovětského Ruska naznačovalo, a nepředkládá ani žádný návrh tohoto druhu, což je naprosto pochopitelné a s diplomatického hlediska samozřejmé. Není také známo, že by sovětská vláda

byla něco podobného nabídla, není o tom žádného diplomatického dokumentu a v sovětském tisku žádné zprávy. U nás jsme slyšeli jenom jediný projev odpovědného ministra, jenž pravil, že „nepochybně bylo veliké sovětské Rusko ochotno jít do války“, což je sice nesporné, ale neříká nic o tom, za jakých okolností a podmínek. Odpověď londýnského velvyslance sovětů, Majského, odkazuje nás také pouze na Litvinovův ženevský proslov. Proti naprostému nedostatku důkazů a dokumentů stojí tedy nekontrolovatelné tvrzení, jež je asi právě proto velmi snadné.

Vyskytne-li se takový stav při soudním procesu, opírá se průkazné řízení alespoň — o indicie. Díváme-li se na celý spor s tohoto hlediska, svědčí indicie spíše proti odhodlání sovětů přispět nám na pomoc bez ohledu na smlouvy, hned a bez další účasti smluvního partnera, totiž Francie. Takových nepřímých důkazů nebo vlastně otázek je několik. Uvedme aspoň ty hlavní:

Za prvé: Ve Francii existuje už několik let Lidová fronta, jejíž důležitou složkou jsou francouzští komunisté. V kritické době, kdy už bylo jasné, kam směřuje zahraniční politika Daladierovy vlády, bylo téměř samozřejmé, že se francouzští komunisté pokusí změnit Bonnetovu politiku, a nebude-li to možné jinak, tedy podlomením Lidové fronty a povolením vlády. To nebylo nemožné, ba ani příliš těžké. Počínání francouzské komunistické strany, která jistě nejednala bez souhlasu Moskvy, neprozrazuje ani tolik, že by se francouzští komunisté byli podobnou myšlenkou zabývali. Nepodnikli žádnou akci. Nové informace dokazují, že i v sjednocených odborech přijali akci, jež hlásala „mír za každou cenu“.

Za druhé: Proč mluvil Litvinov jenom v Ženevě, ačkoli věděl, že se o událostech rozhoduje docela jinde? A proč zní jeho řeč stejně jako jindy, kdy se Společnost národů zabývala hrozícími konflikty nebo sankcemi proti útočníkům?

Za třetí: Proč se nejeví odhodlání sovětského Ruska přispět Československu za všech okolností ani v sovětském tisku, ani žádným jiným způsobem?

Za čtvrté: Proč neexistuje o tom žádný dokument ani u nás, ale ani ve Francii?

Za páté: Za daných okolností bylo by to pro sovětské Rusko znamenalo zahájit preventivní válku, ale sovětská zahraniční politika není už dávno taková, aby tuto možnost třeba jen vzdáleně a pomyslně připouštěla. Nebyly si snad sověty vědomy dosahu události a nevěděly, jak se změni mocenský poměr v Evropě? Ať tak nebo onak: Kdo je odhodlán bojovat za všech okolností, choval by se zřejmě docela jinak, i kdyby zachovával sebe větší diplomatickou pružnost a opatrnost. Není třeba pochybovat, že sovětské Rusko stálo pevně, ale okolnosti nasvědčují, že stálo. A jádrem situace byl pohyb.

Za šesté: Všechny známé dokumenty (Litvinovova řeč v Ženevě, Majského odpověď lordu Vintertonovi, zprávy úřední tiskové agentury sovětů, obsah sovětského a francouzského tisku, politická prohlášení francouzských komunistů atd.) naznačují, že sovětské Rusko dodržovalo korektně své smluvní závazky. O nic méně, ale také o nic víc. Právě o tom „víc“ není žádných důkazů.

Indicie je jistě mnohem víc, ale není je třeba rozvádět. Pro poznání skutečnosti, jež je i dodatečně důležitá, je nám vědět především fakta. Uvedli jsme je, pokud se dají vůbec zjistit. Tím se snad realita dostatečně odliší od nedoložených domněnek a ilusí, které jsou vždycky málo prospěšné. ks.

Komunistická internacionála a my

Jedenáct sekcí komunistické internacionály protestovalo proti mnichovské dohodě čtyř. Co k tomu dodatí?

1. Národnostní politika komunistických stran byla vystižena heslem: právo sebeurčení až do odtržení. Vedení Šmeralovu vytýkala levice (Gottwald) jako jedno z největších provinění nedostatečně říznou národnostní politikou.

2. Neaprotestuje Kominternu. Četli jsme ohnivá provolání moskevské centrály při daleko méně závažných činech, než je okupace velkých území Československé republiky (Scarborough — proces proti černochům, Sacco a Vanzetti atd.). Kominternu, která často mnohomluvně se prohlásila mluvčím pracující třídy celého světa, neprotesla ani slůvka ve prospěch Československa a jeho práv. Pro Kominternu je s veškerou pravděpodobností Československo zemí neznámou jako pro pana Chamberlaina.

3. Neaprotestuje ani nejsilnější sekce Kominterny, všeruská komunistická strana. Tisíce a desetitisíce Čechoslováků přísahal o pohnutých dnech na pomoc sovětské rudé armády. Když

bylo oznámeno rozhodnutí rady čtyř, tisíce a desetitisíce říkaly: Sověty nás neopustí. Ale skutečnost je taková: Komunistická strana Sovětského svazu mlčela a mlčí.

4. Prapodivně se vyjímají podpisy pánů Thoreze za francouzskou a Pollitta za britskou sekci. Ani jedna, ani druhá strana nedovedly uspořádati jediného manifestačního projevu pro Československo. Ani jediný výkřik na ulici, ani jediná schůze, žádné telegramy. Obě strany nesou stejnou odpovědnost jako pánové Daladier a Chamberlain.

5. Protest je podepsán také za sekci německou a italskou — ilegální, malé skupiny. Tragické je ovšem, že tyto skupiny podpisují pánové Pieck a Ercoli, kteří sedí v Moskvě a nehnou se odtud.

Ostatní strany, které podepsaly prohlášení, nemají ve svých zemích až na španělskou a československou žádného významu. Jsou to strany zemí: Belgie, Švýcarsko, Švédsko, Kanada a USA.

Josef Žalský

Kdo je vinen?

Naše politické strany činí více méně horlivé přípravy k obnovení své vlády. Což by jim celkem nebylo lze vytýkat ve zlé, dovedou-li alespoň po dobu přestavby státu setrvat v ústraní a sloužit tam svými nemalými prostředky nezištně národnímu celku.

Horší je, že některé začínají již obnovovat útočnou sobeckou agitaci, snažíce se ohrát si svou stranickou polévku na hořícím krovu našeho státu. Hledají vinníky naší pohromy a toť se ví, nalézají je jen v protivných stranách, vynášejíce svou domnělou nevinu a státnickou prozíravost. Jisté noviny žádaly dokonce v úvodním článku, aby vinníci naší státní pohromy byli postaveni před zvláštní soud a přísně potrestáni.

Je to návrh na pohled spravedlivý, zavírají se lidé za menší provinění. Ale jak jej jenom provést? Požene tento list na tento soud své redaktoři, kteří na počátku naší samostatnosti útočili na Klofáče pro jeho „švejceraření“? Přivedou před jeho porotu vůdce své strany, kteří hájili neústupně zásadu, že Československo je stát národní a nikoli národnostní? Poruší věčný odpočinek svých vůdci, aby se zodpovídali ze svého vášnivého odporu proti ustoupení části Těšínska Polákům? Postaví před onen soud svého zemřelého šéfredaktora pro jeho zásluhu o heslo „Němci do vlády, my do revoluce“? Půjdou udat kajicně samy sebe pro někdejší útoky na Masaryka za jeho ochotu k jistým hraničním ústupkům Maďarům? Vydadí tomu soudu autora universitních zákonů, které naše Němce tak podráždily? Doznají... Ale dost! Mohl bych vyjmenovat ještě pěknou řádku osob a institucí, jež by k malé radosti onoho listu mohly být předvolány osobně nebo v pohrobní vzpomínce před ten jejich trestní soud. Proto pozor s podobnými maratovskými návrhy! Dopouštěli jsme se jistých politických chyb všichni, všechny naše vlády, všechny politické strany, celý národ, ale všechny ty chyby dohromady nebyly tak těžké, aby ospravedlňovaly trest, jenž nás postihl. Můžeme si o těch minulých chybách promluvit, ale ne proto, abychom se v této zlé době navzájem obviňovali, nýbrž abychom se z nich poučili pro budoucnost. Hlavního vinníka naší pohromy, spojení, jenž nás v osudné chvíli opustil, před ten soud nemůžeme pohnat, toho může soudit jen historie. K. Scheinpflug

Civilní funkce naší armády

Až do října jsme dobře znali svoji armádu po její vlastní stránce vojenské. Viděli jsme, že je z nejschopnějších a nejlepší připravených vojsk evropských. Vysoké hodnotě této armády nepochybně vděčíme též za to, že náš ústup na nové, vnitřnější hranice se děl bez chaosu, jak to v takových případech bývá. Imponovali jsme i jako ustupující.

Ale naše armáda měla ještě svoji vnitřní tvář, která se odhalila teprve, když se jí rozplynul její první úkol. Ukázala se její civilně rekonstrukční schopnost. To proto, že výchova naší armády od počátku byla určena netoliko pro válku, nýbrž také a neméně pro život a pro její kladnou obecnou funkci ve státě. Získali jsme v důstojnickém sboru naší armády vzdělance, kteří nemají předpojetí proti žádnému občanskému úkolu a jimž není snad žádný obor praktického i duchovního povolání cizí. To proto, že naše demokracie nestavěla španělskou stěnu mezi kasárna a ulici, mezi armádou a občanským světem.

Je příznačné, jak v naší veřejnosti není jediného hlasu, který by chtěl naší armádě upíratí její právo na účast v řízení státu. Přišlo to samo sebou, když se uvolnily formy, kterými naše demokracie dosud spravovala stát. Není znáti žádného zneklidnění našeho správního aparátu nad novým prvkem, který do jeho řad vstoupil. Věří se v nestrannost vojákovu,

v jeho správný zájem na kladném pracovním výkonu a poznává se, že naši vojáci v administrativě mají i náležitě kultivovaný sociální smysl. Pojetí našich nových pracovních táborů pro nezaměstnané dokládá, že naši vojáci jsou oproštěni od všeho stroze byrokratického a jak jsou vzdáleni toho, aby neměli smyslu pro sociální pomoc.

Smíme říci, že naše civilní demokracie nemívá vřdy takového lidského pohledu na věc. A buďme spravedliví: tu vzdělanou armádu, která umí dobře operovat v kancelářích administrativy, jako byla připravena pro své operace v poli, nám vychovalo těch minulých dvacet let, které rádi kaceřujeme, v leccems právem, ale v mnohém neprávem. Actus

politika

Vilém Štefan:

Neutralisace! Nic méně — a nic více!

Včera, když ještě žila Evropa, dělali jsme zahraniční politiku spojeneckých paktů. K spojenecké smlouvě patří však nejméně dva. Dnes jsme sami. Epocha spojeneckví minula. Ostatně, i kdyby byla ještě nějaká možnost politiky evropské dohody, přešla nás dokonale chuť dělat ji. Na rozdíl od ostatních evropských mocností ztratili jsme jenom kus země. Krvácíme na celém těle, ale naše morální pojmy zůstaly zdravé. Znemožňují nám politiku spojeneckví. Pro československý lid, který se nyní podrobil neobrovitější námaze, nezbyvá jiná politika, než politika neutrality. Upřímně, nezáludně, naprostě neutrality. A musíme si tento pojem, který se stal podstatným pojmem naší nové státní existence, rychle ujasnit. Nemáme už ani čas ani síly na chybování. Člověk, kterému vlastní přátelé zlámali nohy i ruce, musí dbát celým zbytkem své energie, aby mu končetiny špatně nesrostly. Jsme sami. Nemůžeme si dovolit chybovat.

Právě tak si v této chvíli nemůžeme dovoliti akademickou při o epoše naší zahraniční politiky, která byla právě uzavřena. Nalézáme se v operační síni. Na ztýraném těle našeho lidu demonstrovaly se všechny možnosti zahraniční politiky: v druhé polovině září protřpěli jsme experiment: spojeneckví za živa. Nyní potřebujeme neutralisaci československé republiky. Musíme si však ujasnit do nejzazších důsledků, co to znamená.

Nepřejeme si, aby se zacházelo jako s kusem bezduché hmoty s tímto lidem, který si zasloužil žít na lepším dílu pevniny. Právě to totiž činí ti, kteří se domnívají, že se Československo pohybuje „jako kyvadlo“ z jedné strany na druhou. Tento lid není žádné kyvadlo, nýbrž svazek jedenácti milionů poctivých mužů a žen. Tento národ se nepohybuje podle zákonů fyzikálních, nýbrž podle zákonů čestnosti, mravnosti a zdravého rozumu. Nepotácí se ve šťastných hodinách, nebude se potácet v nešťastných. Kdo uzavírá z jedné chyby, že musí nyní dělati chybu zcela opačnou, je hysterik. Právý opak nesprávné politiky není opačná nesprávná politika, nýbrž správná politika.

Naše zahraniční politika se musí omezit na geografické a hospodářské skutečnosti naší evropské posice. Zbytek nervů a lásky, který jsme nespotřebovali

v září 1938, nepatří nikomu, pouze jedenácti milionům občanů zmučeného státu. Naše ochota zúčastnit se světového dění dostala nové hranice — nové hranice našeho státu. Náš svět je to, co se odehrává uprostřed těchto hranic. A naše zahraniční politika je: zajištění korektních vztahů k sousedům, které na těchto hranicích máme.

Nejmocnější náš soused je Německo. Bude tedy nejpodstatnější část naší zahraniční politiky spočívat v tom, kterak nalézt modus vivendi s Německem. Po zkušenostech černého září nemáme nejmenší chuť zařadit se do fronty, která se obrací proti Německu z politických úvah. Československo věru nikdy neprovozovalo politiku „obklíčení Německa“. Uzavřelo pouze spojení, která měla zajistit jeho státní svrchovanost v případě německého útoku na československou integritu. Tento útok nastal, i když tak zvanými „nekrvavými“ prostředky, a spojenci se také okamžitě dali do pohybu — totiž proti nám. Psychologicky je pochopitelné, že lidé mají touhu po oplátce a spojití se s včerejším nepřítelem proti včerejšímu příteli.

Ale nezažili jsme právě na vlastní kůži, zač stojí smlouvy? Žádné spojení na světě nezmění skutečnost, že v rozhodném okamžiku silnější spojencem učiní to, co je pro něho prospěšné, nebo o čem se domnívá, že je pro něho prospěšné. Dvacet let jsme se domnívali, že je pro něho prospěšné. Dvacet let jsme se domnívali, že nás s Francií spojují společné názory a podepsané smlouvy. Když měla Francie po prvé něco učinit, co by jí mohlo být nepříjemné, přitiskla nás ke zdi. Ani společné názory ani podepsané smlouvy nám nepomohly. A nyní bychom chtěli věřit, že by nové spojení s jinou velmocí, se kterou nemáme společné názory, mělo větší trvanlivost?

Nespojují nás však s Německem od 10. října společné zájmy? Velká část průmyslu, který byl po celé generace srostlý s Československem, nachází se teď v Německu. Oblasti surovin, jejichž produkty československý průmysl naléhavě potřebuje, staly se německým územím. Několik tepen naší vnitřní a transitní dopravy vede nyní středem německého území. Československo bude odkázáno na spolupráci s Německem jako průmyslový výrobce, jako spotřebitel surovin, jako vývozce i dovozce. Není to dostatečný důvod, abychom spolupráci rozšířili ve spojení?

K spojení je třeba společného nepřítele. Nuže, daleko široko není nikoho, kdo by mohl být společným nepřítelem Německa a Československa. Pokud jde o Německo, ujišťuje, že už vůbec nemá žádného nepřítele. Pokud jde o nás — my zaručeně nemáme žádné útočné plány. Poněvadž jsme zjistili, co to stojí, má-li někdo přítele, dovedeme si představit, jak bychom teprve platili, kdybychom měli nepřítele. Nyní si chceme ve svém malém domově zajistit mír sami — nic víc. Nejen že nemáme chuť — nemáme ani předmět pro nová spojení.

Prostor, ve kterém bude žít náš lid, je chudší. Je-li někdo zdatný a nemá-li jinak žádné pochybnosti, možno z poznání, že je „národ bez prostoru“, učinit imperialistické důsledky a vyhledat si země, které lze přepadnout. Čechoslováci nemají ani sílu ani duševní nadání k imperialismu. Budou se namáhat, aby dosáhli na svém úzkém prostoru hospodářsky, politicky a kulturně toho nejlepšího. Hospodářsky se

musí zbavit všech citlivostí a spolupracovat se sousedy — a kdyby se to ukázalo užitečné, dokonce i s Francií. Politicky se musíme soustředit na zajištění národní jednotnosti a důstojné politické životní formy ve vlastní zemi. Kulturně jest nám žárlivě bdít, aby žádný cizí vliv nerozleptal duši lidu, která je věčnou základnou specificky československé kultury: úcty před jedincem, svobody myšlení, touhy po sociální spravedlnosti.

Neutralisace Československa znamená: hospodářská spolupráce se všemi zeměmi, jejichž hospodářství může doplňovat naše. Chceme kupovat a prodávat zboží, ale nechceme proto přijít do situace, kdybychom museli vyvážeti a dovážeti ideje.

Neutralisace Československa znamená dále: mír uvnitř. Ovšem je na světě také mír velmi škaredý, jak jsme se právě dověděli. Ten druh míru, který cynicky obětuje slabšího, jsme zaplatili ztrátou integrity státu. Kdybychom dosáhli míru uvnitř toutéž metodou, musili bychom ještě zaplatit jednotou státu. Mír, který chceme udržovati, musí být mír snášenlivosti a rozumné dohody. Národ může žít i bez Liberce, Těšína a Komárna — ale nikoli bez dobrovolného souhlasu československých dělníků, rolníků a ostatních občanů s vládou své země. Imperialistické vlády mohou si dovolit ve vlastní zemi největší napětí, poněvadž mohou otevřít ventil. Československo by však explodovalo zevnitř, kdyby jeho vláda chtěla vládnouti bez lidu nebo dokonce proti lidu.

Neutralisace Československa znamená konečně: sociální spravedlnost a nelítostnou přísnost vůči každé bezuzdnosti veřejné správy. Neutralisovaná země by nepřezila stav, v němž by její občané toužebně šilhali přes hranice. Lid tak národně hrdý a kulturně vyspělý jako lid náš důstojně snese chudobu a strádání — dokud tento lid smí důvěřovati, že každé sousto bude spravedlivě děleno a že žádná část národa se neobohatí na úkor společného nedostatku. Pro neutralisovanou zemi není sociální spravedlnost pouze zákon humanity, nýbrž nezbytný předpoklad státní existence.

Neutralisace Československa není záležitost diplomatické akce, nýbrž naše vlastní rozhodnutí pro životní formu bezpříkladně těžkou — vzdáliti se politicky Evropy a kulturně podržeti evropskou úroveň. Jedno nelze bez druhého. Účast na jedné evropské koalici stála nás třetinu státu. Účast na druhé evropské koalici stála by nás zbytek. Zůstaneme mimo. Rozhodneme se pro jediné spojení, které nám může býti národně a morálně prospěšné: pro spojení s poctivou minulostí a poctivou budoucností našeho národa. To znamená neutralisace Československa — nic méně a nic více!

Pavel Vilémský:

Jak se k nám teď chová Francie

Musel bych zemřít studem,“ pravil 11. října 1938 monsieur Jouhau, generální sekretář francouzských odborů, „kdyby se jednou mohlo o mně tvrdit, že jsem souhlasil s mnichovským diktátem.“ Nejdůležitější na tomto pathetickém prohlášení je datum, kdy bylo vysloveno: totiž 11. října 1938. Tomu říkám: dar

bleskurychlého chápání! Před necelými dvěma týdny hodila matka dítě do vody — a už cítí, jak je miluje!

Ostatně, co se týče pana Jouhauxe — má zvláštní štěstí, že může prokázat alibi. Ve dnech, kdy se Evropa řítí, nebyl totiž doma, nýbrž v Americe. Vrátil se ještě včas, aby promluvil při výročním sjezdu francouzských odborů — největší masové organizace ve Francii — rozhodující slovo. K všeobecnému překvapení nejednal tento sjezd — jako obvykle — o čtyřicetihodinové době stavebníků, nýbrž o životě a smrti národů. Dokonce i francouzský syndikalismus zpozoroval, že se něco děje. Ovšem, názory o tom, co se děje, byly rozličné. Jedna polovina sjezdu skálopevně věřila, že slovo „Mnichov“ je totožné se slovem „mír“, druhá polovina kongresu protestovala — jak stálo v navržené resoluci — aby sjezd jménem odborů vyslovil vládě Daladierově díky. Když se debata přiostrfovala, zasáhl pan Jouhau. Citoval zmíněnou větu a zasadil se celou vahou své autority o pozměnění místa v resoluci (Musel bych zemřít studem atd.): Škrtněme, proboha, v resoluci místo, které vyjadřuje Daladierovi díky a řekněme místo toho: Kongres schvaluje prohlášení představenstva v září 1938. A tak byla resoluce jednomyslně přijata — až na několik hlasů, které se vzdaly hlasování. A co obsahovalo prohlášení představenstva? Díkuvzdání Daladierově vládě za její šťastné zakročení ve prospěch míru.

Kdo by však listoval zpátky v novinách? Či paměť sáhá od října do září? Kdo pak dnes ještě ví, že sněmovní frakce francouzských socialistů (která pozůstává především z odborářů) vyslovila jednomyslně důvěru Daladierově vládě? Ach, studem se tak honem neumírá!

Ve Francii vznikla v září 1938 opěvaná „národní jednota“ rázem a přes noc. Mimo několik jednotlivců, kteří stáli stranou — komunistů a pana de Kerillis — podala francouzská sněmovna panu Daladierovi nejzářivější příklad důvěry, jaký kdy byl v dějinách francouzského parlamentu. Pod vedením „pravice“, pro níž byl pan Daladier ještě před 14 dny nenáviděný prezident „vlády Lidové fronty“! Pan Flandin, šéf protičeské kampaně ve velkém tisku francouzském a kandidát pro vládu francouzské pravice, mohl právem poukázat na to, že se Daladier chová v Mnichově naprosto přesně, totiž realisuje Flandinův program. Málokdy vyslovil pan Flandin takovou pravdu. A francouzská pravice považuje se, a právem, od mnichovského diktátu za vládnoucí stranu ve Francii, za legitimní stranu pana Daladiera. Právě tak francouzská sociální demokracie. A také právem. Francouzská komunistická strana naprosto nepřerušila styky s „vládou Lidové fronty“. To je dokonale důsledné od strany, která v rozhodujících zařijových dnech uveřejňovala velmi chytré články, ale neučinila ani formální důsledek, totiž: vystoupiti včas z vládní většiny: pak by se totiž bylo vynořilo nebezpečí, že by byl Daladier vůbec do Mnichova jeti nemohl.

Ale cožpak chci vykládati kroniku francouzské vnitřní politiky? Málo věcí mne dnes zajímá méně — a čtenáře „Přítomnosti“ právě tak. Naproti tomu zajímá nás v š e c h n y, kteří se ani teď nechceme vzdát luxusu neporušeného obrazu skutečnosti, otázka, jak to vypadá s myšlenkovým a mravním stavem velkého francouzského národa, který jsme milovali a který jsme považovali za nejzralejší květ evropské kultury. Stojíme

užaslí. Klameme se dnes? Klamali jsme se dříve? Jsme předráždění nesmírným neštěstím, které nás postihlo?

I Anglie si v posledních týdnech získala v československém lidu málo přátel, to je jisté. Ale s posledním zbytkem nestrannosti, který může v sobě nešťastný národ nalézt, musíme připustit, že Anglie dovedla ukázat alespoň lidské jednání. Nemám na mysli 30 milionů liber (velmi nepatrný zlomek toho, co nás stály cesty pana Chamberlaina) — ačkoli pro evropské poměry 1938 je dokonce i to nápadné: že gentleman, který přejel svým nádherným vozem chudáka, mu zaplatí první nemocniční pomoc. Vyčítati francouzské republice, že se nepokusila ani o gesto hmotného odčinění — nás ani nenapadá. Žádati na Francii, aby zaplatila sebe menší část Francií zaviněných škod — to by byla přemíra neznalosti světa. To už bychom mohli skoro žádat, aby Francie dodržela smlouvy. Nikoli, tak neskromní a tak světa neznalí už nejsme. Francie mohla mnohem levněji mezi Čechy a snažit se uchovat poslední kus naděje na renaissanci francouzské velikosti — totiž jenom dílem té rozumářské korektnosti, které byla Anglie okamžitě schopna i mimo oblast finančních transakcí. Nám to může být skoro lhostejné: ale pro Francii bylo důležité, jak se domníváme, ve dnech velkého účtování mít na strašlivě prázdných stránkách pohledávek něco takového, co by se alespoň přibližně dalo srovnati s činem Duff Cooperovým.

Konservativní, nesmírně bohatý „imperialistický“ Duff Cooper neměl ani ve svém stranickém programu, ani ve svých osobních závazcích zvláštní důvod zastati se Československa. Anglie neroztrhala žádné smlouvy s Československem — a přece demonstrativně opustil její vládu. Duff Cooper se také nikdy osobně neprojevil jako zvláštní přítel Československa. A to je právě bod, na němž záleží: Duff Cooper, Churchill, Eden, Amery a ostatní angličtí konservativci, kteří vystoupili proti panu Chamberlainovi, neučinili to v ú b e c z laskavosti k Československu. Zajímali se při tom výlučně o Anglii. My pak, přátelé, jsme v posledních týdnech zestárli. Tak zestárli, že nevěříme v altruistická hnutí národů. Nás, kteří tu stojíme bez ilusí a kteří jsme se stali skromnými, získává národ už pouhou skutečností, že se chová alespoň k v l a s t n í m zájmům rozumně a mužně. Angličané to činí, činili to od první chvíle „nové éry“, neupadli ani na okamžik do bezmyšlenkovitého opojení, které je tak příznačné pro stav dnešní Francie. Ale není ani tak důležité, má-li pravdu Duff Cooper nebo Chamberlain — důležité (totiž pro Anglii) je, že Anglie je intelektuálně a charakterově stále dost silná, aby projevovала touhu po pravdě a aby pravdu h l e d a l a. A t o v l á d n o u c í Anglie!

A Francie? V posledních dnech se ve Francii proneslo mnoho zdvořilých slov o Československu. Nezamlčujeme to. Ale nepřejeme si poslouchati zdvořilá francouzská slova! Kde zůstal slavný francouzský takt? Což Francie skutečně nechápe, že je jedna věc, která může ještě zhoršit čin na nás spáchaný — totiž právě ty duté poklony na naši adresu? Češi nejsou přece Křováci! Nepotřebují povýšeného uznání, že se „chovali civilizovaně“. A něco jiného, než prázdné pochvaly, jsme od Francie neslyšeli. Alespoň ne od Francie, která má moc v rukou. Ani jediný ministr neodstoupil po mnichovském neštěstí. Mimo komunisty, kteří se přesně

drží moskevské linie a proto mohou zítra právě tak dobře sledovati opak své dnešní politiky — je tu jen několik žáků Clemenceauových, kteří jsou zoufalí, rozhořčení a kteří jednotlivě a izolovaně vystupují ve prospěch francouzské velké tradice. Zde nepovstal v parlamentě ani jeden patriot, aby podporoval velkolepého de Kerillise ve statečně opuštěnosti. Jedna skutečnost ozařuje hloubku francouzské katastrofy jasněji než cokoli jiného: skutečnost, která nemá s Československem nic společného, skutečnost takřka nepolitická, která tím spíše odhaluje pravdu: od 29. září uctívá francouzské obecnstvo pana Chamberlaina jako mystického posla francouzského míru. 30. září zahájil „Paris Soir“ — noviny, které prodávají polední vydání v nákladu 2,000.000 exemplářů — subskripci pro „národní dar tvůrci míru“. Do dnešního dne darovala Francie pro „svatou oběť“ na adresu anděla míru necelých 250.000 franků! Ve dvou týdnech neuvěřitelného opojení a nadšení pro pána s deštníkem zaplatili dva miliony kupců novin, které tuto myšlenku propagují, 250.000 franků v hotovosti — to je asi 15 československých haléřů na muže. Ve dvou týdnech setinu toho, co každý z nich denně vydává na dobré jídlo. Kdyby se zase někdy vynořil dějepisec, který by se chystal psáti pravdu o dějinách, pak by tato skutečnost měla zaujmouti význačné místo v líčení politováníhodného stavu současné francouzské mravnosti. A tato skutečnost také většinu věcí vysvětluje.

Mluvil jsem se sympatickým, vzdělaným a chytrým Francouzem o ponurých událostech chvíle a tázal jsem se: „Řekněte mi, prosím, proč vy, Francouzi, nechcete, aby vás mír také něco stál, když jej přece tolik milujete? Proč se nevzdáte k vůli míru trochu své životní úrovně a proč nepozvete do Francie ony Čechoslováky, jež jste pomohli znavit dosavadního domova a existence? Proč se s nimi nerozdělíte o svůj chléb?“ Nato mi Francouz odpověděl přátelsky a starostlivě: „Milý příteli, kdybychom byli ochotni snížit svou životní úroveň k vůli nějaké ideji, pak jsme rovnou mohli vést válku! Kapitulovali jsme právě pro své pohodlí — a pak bychom se měli dobrovolně vzdát své životní úrovně? Jaká pošetilost!“ Podezírám ho, že si tropil trpké žerty, ale ve skutečnosti nemluvil satiricky, nýbrž naprosto upřímně. Věci se mají přesně tak, jak je líčil.

Kdo se chce o tom přesvědčit, ať si přečte francouzský tisk ve dnech mnichovských porad. Kolik je v nich drásavé ironie nad sebou! Jak jsou pohotově psát o vlastním národě žertovné satiry! Jak dobře vědí, co se stalo! A jak je trpké pozorovat, že francouzský životní styl čerpá i ze svého největšího pokoření látku pro zábavu a frivolnost!

Není pochyby, že někteří francouzští kapitalisté (finančníci francouzské „pravice“) vydělali na okleštění Československa stamiliony. Je stále více jasné, že francouzští fašisté obětovali Československo všemi prostředky, aby zničili svou vlastní zemi a učinili ji zralou pro fašismus. Přesto se zdráhám považovati francouzské ponížení za kapitalistickou politickou intriku. Stalo se mnohem víc, neboť ve skutečnosti ztroskotal přejemný styl životních požitků a blahobytu.

Co to byla vlastně francouzská kultura, kterou jsme milovali? Radost z jemného rozlišování a odstínů? Dobrý vkus v záležitostech ducha a těla? Ano, i to byla

francouzská kultura — i to jsme milovali. Ale za ní jsme viděli vždycky ještě velkou mravní ideu; myšlenku s v o b o d y. Netušili jsme, že mezitím forma zabíjela obsah. Netušili jsme, že z prsti velkých francouzských myšlenek vyrostl životní styl, který se stal sebeúčelem. A nyní prožíváme na francouzském příkladě odvěké poučení lidské historie: národ, kterému se vnější životní požitky staly sebeúčelem, doplácí na to zhroutením své politické moci. Zdá se, že „sladká Francie“ dospěla k tragickému stupni jemných životních požitků, při němž požitkář proklíná sebe menší přestupek proti kuchařskému umění, ale usmívá se shovívavě i nad největším porušením morálních příkazů. Jestliže je sensačnost životních požitků pro někoho stokrát důležitější než ideje, z nichž jeho jemnost původně vznikla, ten už nebude ochoten ani k tomu, aby bránil vlastní jídlo. Domnívám se, že dnešní Francouz považuje vlastně ochotu jiných lidí bojovat za ideje za kulturní nedostatek barbarů, nemaje pro něj sebe menší porozumění. Proto se nelze ubránit vzpomínce na velký historický příklad: Řím...

Postoj Anglie, který nebyl pro Československo o nic kladnější, je přece naprosto jiný, protože Angličané mají ještě nadosobní ideu: myšlenku říše. Není to věru nic pro nás, ale je to přece myšlenka. Pro Angličany je stále ještě důležitější, než soukromý životní požitek. Angličané, jimž tato idea říká nejvíc — totiž lidé anglické „pravice“, konservativci druhu Duff Cooperova, Churchillova, Edenova, Ameryho — tito Angličané zachovali ve dnech všeobecného znehodnocení tradiční morálky nejvíc smyslu pro mužnou čest. Odlíšili se tím velmi nápadně od představitelů vyšinulého „středního stavu“, od mužů City, jimž je klidný lunch nade všecko. („Klidná snídaně, klidný lunch a klidný spánek — to je program Anglie,“ napsal v prvních říjnových dnech Chamberlainův hlavní list.) Konservativní oposice v anglické dolní sněmovně je totožná, ku podivu, s onou skupinou anglických politiků, kteří platí ve vlastní zemi za obdivovatele Francie. Jaká je to tragedie pro Francii a pro ně! Přátelé Francie milovali Francii idealistické velikosti a velké slávy — v čerejší Francii, od níž se už i dnešní Francouzi odvrátili.

V čerejší Francie? Je snad odvrát dokonán? Několik zjevů mluví proti tomu. Oba listy, v nichž Clemenceauovi žáci a mluvčí francouzského generálního štábu vedli již po týdny vášnivou kampaň proti zkáze (totiž „L'Ordre“ a „L'Époque“) zmnohonásobily v posledních čtrnácti dnech svůj náklad. Někteří členové pařížského zastupitelstva odvolali svůj návrh na přejmenování některé třídy na ulici „30. září“ proto, že teprve nyní poznali, co se tehdy natropilo. Z Flandriny strany vystoupili všichni vedoucí funkcionáři. Několik poměrně malých levicových listů vybralo pro naše uprchlíky víc než pařížská „big press“ pro Chamberlaina. Je to pouze výraz zlého svědomí?

Zdá se mi, že špatné svědomí působí spíše opačným směrem: kdo má špatné svědomí, hledí naopak na oběť zlého činu zapomenout a hájí se velmi vášnivě. Tento druh špatného svědomí je pro většinu reprezentační Francie ještě i teď příznačný. Protiproud můžeme proto považovat za vážný obrat mezi francouzským lidem. „Refaire la France“ — to je v poslední době nejčastější výraz ve francouzském tisku. Pro většinu stranických politiků, kteří toto heslo opakují, znamená jenom

pokus, přiživit se i na začínající kocovině, ale mnozí Francouzi jej míní naprosto vážně a upřímně. Velká národní tradice mívá houževnatý život, brání se proti znehodnocení děle, než je maloměšťákovi příjemné. Snad je skupina kolem Kerillise jenom posledním doznívajícím výrazem této tradice. Snad představuje však katalysátor, který urychlí francouzskou renaissanci.

Bez ideí, za něž jsme ochotni i umírat, nemohou národy žít. Ani pak ne, dovedou-li žít vkusně a žijí-li rády. Rychleji, než se domnívaly, začínají si takové národy uvědomovat, že s původními a zapomenutými ideami mizí také přeceňovaný blahobyt. Náš národ není opravdu v pokušení usnout z blahobytu a hmotných požitků. Dnes méně než kdy jindy. Na druhé straně ví velmi dobře, co znamenají jeho nadosobní ideje, i když musí prozatím mlčet. Náš národ se dočká důstojnější doby, ale spatří pak ještě Francii, která se z morálního spánku probudila k velkým ideím své historie? Myšlenkou francouzských dějin byly ideje práva a lidské svobody — nic jiného. „Státy žijí myšlenkami, kterými vznikly“ — a to platí také pro národy.

národní hospodář

K. Synek:

Nikoliv bez plánu!

Že se bez hospodářského plánu neobejdeme, to je už věc dosti jasná. Bude se o tom ještě mluvit a diskutovat, ale ve skutečnosti jsme již na cestě k nové záměrnější úpravě hospodářské obnovy. Dostatečným důkazem je několik významných rozhodnutí vlády (o nabytí a pronájmu zemědělské a stavební půdy, změny v povolování nových živností atd.) a velmi mnoho soukromých návrhů. Víme, že je předkládají jednotlivci právě tak jako nejrůznější hospodářské instituce. Někde to vychází z opravdového neosobního idealismu, v jiných případech je už zřejmý vypočítavý záměr.

Slyšeli jsme už názor, že vina za poslední události padá výlučně na podnikatele, a v zápětí zas požadavek, aby každý podnikatel měl naprosto volné ruce. Druhý názor, který zní jako požadavek, znamená dnes jenom obměnu hesla: A po nás ať přijde potopa. Ve skutečnosti jsou poměry jiné: nemůžeme si dovolit navléci podnikatelům svěrací kazajku, a nemůžeme také připustit podnikatelskou anarchii. Vyhledat mezi oběma příkopy schůdnou cestu — to je právě jeden z velkých úkolů hospodářského plánu.

Výstavba našeho hospodářství.

Hlásá-li dnes někdo, že podnikatel má být svobodný jako pták, neuvědomuje si, kam hospodářství dospělo. Doby, kdy jeden volný podnikatel soutěžil s druhým, už minuly. Volná soutěž v idyllických starých formách přestala už aspoň před 40 lety, a na trhu se utkávají velké, soustředěné společnosti monopolního rázu: kartely, syndikáty, trusty. K takovému stupni nevedl vývoj jenom u nás, ale všude na světě, a my jsme jej po válce doháněli. I tam, kde ještě trvá demokracie 19. století, hrají už v hospodářství rozhodující úlohu velké průmyslové společnosti spojené s bankami, upravující výrobu, ceny a samozřejmě také poměry na trhu. Zápas tím nepřestal, je naopak větší a urputnější, ale formy jsou již jiné. To se nám může líbit nebo nelíbit, ale tím se skutečnost nezmění.

I kdybychom byli takovým státem jako je třeba Anglie — i kdybychom nebyli v nové tíživé situaci, museli bychom s tím počítat. Podnik si může v Anglii zařídit kdokoli, ale jiná otázka je, co si s ním pak počne. Bude výnosný?

Vydrží tlak poměrů? Bude mít odbyť pro zboží? Nebo potrvá pouze nějaký čas, vyráběje vlastně jenom nezaměstnané? Takové starosti doléhají na všechny státy a platí také pro nás, neboť naše hospodářství vyrostlo již dávno z dětských střevíčků. Potřebujeme naléhavě schopných a odvážných podnikatelů, ale zejména teď si nemůžeme dovolit přepych nahodilého podnikání. Všimněte si výpočtů našich ztrát: na prvním místě stojí úvaha, co a kolik ztratily velké rozhodující koncerty. To je nesporný důkaz, že již teď zasahovaly do hospodářského života nové prvky a že ani dosud nebyla většina podnikatelů v soukromém hospodářství naprosto nezávislá a svobodná. Nemáme-li na jedné straně podlomit iniciativu soukromých podnikatelů — a na druhé straně vydat hospodářský život nahodilým nápadům a do rukou velkých finančních společností, pak musí do úpravy hospodářských poměrů zasahovat někdo třetí. Dělo se to již dosud, ale nyní jde o záměrný a v š e s t r a n n ý plán obnovy.

Výrobní přesuny.

Nyní už přibližně víme, co jsme ztratili a jak se změnilы poměry: ve výrobě, v obchodním postavení, v dopravě, v opatřování surovin atd. Ačkoli jsou ztráty těžké a zajištění pracovní příležitosti je neodbytná starost, přece si musíme klásti otázku, zda se má u nás podnikat kvapně a bez plánu? Máme se překotně vrhnout do výstavby nových podniků, nahrazující všechny závody, které jsme museli opustit v zabraném území? Na tuto otázku odpovídáme důrazně: nikoli!

Místo dlouhé úvahy chceme uvést názorný příklad, který varuje. Hned po okupaci V. pásma četli jsme v novinách dopis firmy Matador. Je to gumovka, která byla dosud v Petržalce u Bratislavy. Odstěhovala se tam před několika lety z Vysočan — patrně proto, že hlavní slovo měl v ní rakouský kapitál, který prý přešel do švýcarských rukou. Dopis firmy hlásal, že podnik odprodá reality a podstatnou část strojního zařízení, poněvadž chce zařídit novou výrobu opět — ve Vysočanech, kde má dosud továrnu budovy. Stylistice dopisu pro noviny naznačovala, že firmě záleží nyní opět na zdejšímu trhu, ale noviny tento záměr vůbec nepostřehly, domnívajíce se patrně, že nová výroba zaměstnala by několik desítek pražských dělníků. Zdání bylo lákavé, ale fakta jsou teď poněkud jiná. S novými hranicemi zmenšila se dosti značně domácí spotřeba gumarských výrobků, a továrny, které nám zbyly, mají dostatečnou kapacitu, aby spotřebu kryly. Na vývoz není prozatím mnoho naděje. Když abstrahujeme od dřívějšího chování firmy, naskytá se s hospodářského hlediska otázka: má být této firmě výroba povolena? Je třeba dát souhlas ke stavbě nového podniku? Je sice pravda, že by firma prozatím zaměstnala určitý počet dělníků, ale jen na úkor ostatních firem, které by byly asi přinuceny výrobu omezit. S hlediska firmy nebo banky, která za ní stojí, je snad výroba velmi žádoucí, ale s hlediska celého hospodářství — nevítaná. Kdyby se mělo o tomto novém podniku rozhodovat, museli by odpovědní lidé uvážít: je naše spotřeba taková, že opravňuje vznik nového podniku? Dávají mu existenční oprávnění vývozní možnosti? Jaký bude mít vliv na naši výrobu, na spotřebu a na pracovní trh nejen okamžitě, ale pro delší dobu? Jaké bude mít dopravní možnosti a jaká bude jeho úloha na obou stránkách zahraničního obchodu? Máme na něm hospodářský zájem, ať už výrobní nebo finanční? Nebude nás zatěžovat účast zahraničního finančního kapitálu?

Takových otázek je celá řada a budeme si je asi velmi často opakovat. Co platí v tomto případě, shledáme také v každém jiném odvětví. Nesnažte se o zbytečnou autarkii, která by podlamovala náš vývoz, nemůžeme výrobu nahodile předimenzovat, i když se budeme snažit, abychom svou spotřebu kryli — pokud možná — sami. Nemůžeme si dovolit ztrátu jedině vývozní posice a možnosti, ale to ještě neznamená zakládat podniky hlava nehlava, investovat kapitál třeba i zbytečně, otevřít dveře dokořán zahraničnímu kapitálu a za nějaký čas zjistit, že nový podnik znamená

vlastne prítěž. Budeme mít dost co doplňovat, nový a náhradní průmysl bude mít zajištěné dosti široké pole, ale pro podniky, které by nezapadaly do celkového hospodářského plánu a jejichž existenci by diktoval pouze zájem o zisk — nebude asi dost místa, nemají-li se opakovat dosavadní truchlivé zkušenosti.

Pamatujeme se ještě velmi živě na léta 1919—21, kdy se u nás zakládaly nejrůznější podniky jenom proto, že slibovaly rychlý zisk, a kdy jsme také do nového státu přenášeli všelijaký průmysl. Máme to teď opakovat?

Tento problém má už i svůj rub. Ve veřejnosti se jeví tendence, abychom z okupovaného území nepřenesli vůbec žádnou výrobu, což je také nerozumné. Jsou odvětví, v nichž potřebujeme nové podniky, a můžeme-li přenést zavedenou výrobu ze zabraného území, není námitek, abychom tak neučinili, poskytující zaměstnání novým pracovním silám. Takové podniky byly by zřejmě lacinější než budou nové, nevyžadující investici od základu. Ovšem: i v tom případě jest nám bedlivě uvážiti, jaké bude místo dotyčného podniku v celé hospodářské stavbě. Máme pro něj suroviny a jak je opatříme? Kde má být nový podnik umístěn, aby měl co nejlépejší dopravní možnosti? Potřebujeme jej pro domácí spotřebu nebo pro vývoz? Má nahradit ztrátu nebo jen vyplnit mezeru? Nepříspěje kapitálovým pozadím k zvýšení hospodářské závislosti, jejíž tíha bude asi beztak dosti veliká?

Mohli bychom uvést ještě třetí hledisko, vyplývající z dosavadních zkušeností. Bylo by zle, kdybychom začali lehkomyslně odbourávat podniky, odůvodňující šmahem takové počínání zmenšením státu a novými okolnostmi. Zažili jsme už takové období a splakali jsme nad výsledky. Velká část sporů se Slováků připadá právě na tento účet. To by byla opravdu příliš pohodlná cesta, aby se finančně průmyslové koncerny zbavily konkurence a nepohodlných soupeřů. Nebo i podniků, které podle jejich názoru nejsou dosti výnosné.

A konečně čtvrtá starost: dosavadní území — a hlavně v historických zemích — tvořilo starý hospodářský celek, i když měl mnoho slabín. Teď se podmínky z velké části změnilly, mnohé spoje jsou zprětrhány a jest nám dbáti, abychom jednotlivé části znova sladili. I když mají Slovensko a Podkarpatská Rus vlastní autonomní správu, není tím ještě řečeno, že by měly být od celkového hospodářského plánu odděleny. Při každém výrobním přesunu musíme počítat s oběma východními zeměmi republiky. S jejich surovinami a spotřebou, s jejich vývozními možnostmi a výrobním rozvojem, s dopravními cestami a pracovní silou. Politický svazek bez hospodářského základu, to je skoro vždycky stavba na písku. Nedovedeme si opravdu představit hospodářský plán a obnovu bez rozvážného zařazení obou východních zemí.

Z á k l a d n í t e n d e n c e .

Všechno, co nyní podnikneme, musíme uvážiti se všech hospodářských hledisek, ale hlavní vodítko je — doufáme — nesporné: zajistit lidu přijatelnou životní úroveň. Ať už bude základní výpočet hospodářského plánu jakýkoli, tento moment má být zřejmý. V nejbližší době budeme už snad vědět, s čím můžeme počítat, co jsme ztratili v průmyslu i v zemědělství, jak se změnila naše finanční a obchodní poloha a nebudeme již muset pracovat s pouhými odhady. Až si to všechno zjistíme alespoň v hrubých rysech — a čas letí — pak už bude možno stanovit hlavní tendence a směr hospodářského plánu. Není to maličkost, protože hospodářský plán nemůže být jednostranný. Jest mu stanoviti směrnici pro výrobu i dopravu, pro vývoz a dovoz, pro zajištění investičního a provozního kapitálu, pro soukromé i státní hospodářství, pro novou obchodní politiku a likvidaci dosavadního stavu. Domníváme se, že jde o plán v ý s t a v b y a nikoli o deflační program, který by se zabýval jenom řešením nových obtíží a starostí, i když jsou sebe větší. A předpokládáme ovšem: i kdyby byl plán technicky sebe dokonalejší, nemohl by se považovat za zdařilý, kdyby nezajišťoval pracovní příležitost, životní úroveň a

novou bezpečnost. Kdo se podívá do statistiky o naší spotřebě, která je aspoň nepřímým indexem životních poměrů, najde velmi důležité zjevy. Je sice pravda, že náš index životní úrovně pokulhává za mnohými státy, ale pravda je také, že se životní úroveň po válce přece změnila. V roce 1922 připadalo na hlavu 21.9 kg masa a 5.7 kg tuku, 19.9 kg cukru a 41.4 kg žitné mouky. V r. 1936, kdy následky krise byly ještě velmi citelné, připadalo na hlavu přece jenom 25.4 kg masa a 5.9 kg tuku, 22.3 kg cukru a 44.1 kg žitné mouky. Změnily se také bytové, zdravotní a kulturní poměry. Naše děti — i v chudších rodinách — poznaly už přece, jak chutnají nejen jablka a hrušky, ale i pomeranče a banány. Na nějakou dobu je sice možno zastavit z různých důvodů na příklad dovoz pomerančů, ale řešení to není a hospodářský plán výstavby má zajištěné směřovat k vzestupu. Nechceme se přece vyloučit z hospodářského dění ostatního světa a nechceme také zůstat pozadu.

K d o t o m á d ě l a t ?

Nejvyšší hospodářský úřad zanikl a prozatím ještě nemáme instituci pro hospodářský plán a jeho provádění. Nemalujeme si, že je to úkol lehký, ale nevidíme také žádné nezdolatelné překážky. Jakmile se pro hospodářský plán rozhodneme, najdeme dost schopných lidí, kteří by jej vypracovali, zajišťující pak jeho provádění. Takovou instituci musel by vésti autoritativní člen vlády a lidé, kteří by v ní rozhodovali, museli by být skutečně nezávislí. Neměli by mít žádnou jinou legitimaci než opravdovou znalost věci a pracovní schopnost. Taková instituce nemohla by působit jako direktorium, bylo by jí spolupracovati se všemi resorty státního hospodářství a se všemi soukromými hospodářskými institucemi a jednotlivci, ale členové by nemohli být závislí na jednotlivých zájmových skupinách. Je-li někde na místě inkompatibilita, pak zajiště tam, kde se rozhoduje o hospodářské obnově a výstavbě. Kdybychom hledali, našli bychom dost lidí, schopných i poctivých.

Mnohé by vyniklo, jakmile bychom začali vskutku plánovitě budovat. Snad lze proti tomu uvést spoustu teoretických námitek, ale šedé jsou všechny teorie a zelený je strom života. Ostatně: hleděli jsme jenom dokázat, že k novému hospodářskému životu potřebujeme promyšlený plán a že je na čase, abychom jej měli.

Paul Einzig:

Nekrvavá invaze

Německá hospodářská rozpínavost v dunajské kotlině a v balkánské oblasti není výsledkem přirozeného procesu, nýbrž výsledkem velmi propracovaných metod. Je třeba vyložit, jak dunajské a balkánské státy rozšířily svůj obchodní styk s Německem.

P a t e r o m e t o d .

První německý krok v hospodářské expansi bylo ohromné zadlužení Německa vůči dotyčným zemím. Od roku 1933 sledovala nacistická vláda politiku, jejímž cílem bylo skupovat v těchto zemích co největší množství zboží. Tyto nákupy nebyly placeny hotově. Od let 1931 a 1932 měly tyto země clearingové dohody s Německem, jejichž podstatou je v tom, že při placení dovozu a vývozu mezi dvěma zeměmi není třeba cizí měny. Koupí-li Německo na příklad v Jugoslavii dříví, nemusí kupovat dinary, aby zaplatilo jugoslávskému vývozcovi. Ten dostane své peníze z německého clearingového účtu, jež vedou jugoslávské úřady, na nějž se přepisují peníze zaplacené v dinarech za všechno zboží dovezené z Německa. Německý vývozece strojů do Jugoslaviie dostane zase zaplacené z fondů jugoslávského clearingového účtu u říšské banky v Berlíně, do něhož platí německí dovozci z Jugoslaviie v německých markách.

Obrotným využíváním tohoto systému podařilo se Německu ohromně se zadlužit vůči menším zemím střední

a juhovýchodní Evropy. To ovšem nebylo účelem clearing-u. Smysl tohoto systému je udržovat rovnováhu mezi dovozem a vývozem dvou států. Dunajské balkánské státy některak neholdovaly státu se velkými věřiteli Německa. Německo tedy zřejmě těchto smluv využilo k zadlužení.

Trvalo nějakou dobu, než si ony státy uvědomily, že je snadnější do Německa vyvážeti než dostat zaplacené. Tyto agrární země s nízkou životní úrovní a nedostatečnými finančními zdroji totiž mohou jen v malé míře potřebovat německé vývozní a luxusní zboží. Proto — abychom se vrátili k Jugoslavii — nebyly částky na německém účtu v Bělehradě dost velké, aby se z nich mohlo zaplatit jugoslávským vývozcům do Německa. Protože se z clearing-u vyplácí v chronologickém pořadí a protože jugoslávské pohledávky v Německu daleko přesahovaly německé pohledávky v Jugoslavii, rostla listina čekatelů čím dál víc a jugoslávští vývozcí musili čekat léta, než dostali své peníze. Protože přemnozí čekat nemohli, dostali poukázky na své pohledávky, které pak prodávali s velkým diskontem. Jindy zase dávaly národní banky svým vývozcům zálohy na clearingové pohledávky a musily za tím cílem sáhnout k inflaci. Čistý výtěžek velkého vývozu do Německa bylo tehdy zhoršení měny.

Brzy se ukázalo, že veliký dlužník má neobyčejně silné postavení. Vládám, které nemohly likvidovat své zamrzlé pohledávky v Německu, nezbývalo, než jít s kloboukem v ruce do Berlína a usilovat o likvidaci jako o zvláštní přízeň. Německo se ani příliš nenamáhalo, aby jim splatilo zbožím, jehož potřebovaly, protože je mohlo prodat jinde za hotové. Nakonec si musily vlády vzít zboží zbytečné a nepotřebné. Tímto způsobem si Jugoslaviie nakoupila aspoň na deset let německého aspirinu.

Druhá metoda: ničení trhů.

Po těchto zkušenostech se vlády snažily zamezit růst zamrzlých pohledávek. Do clearingových smluv se dávalo ustanovení, že vývoz do Německa nesmí přesáhnouti dovoz z Německa. Německo však objevilo metodu novou, totiž reexportovat zboží nakoupené v dunajských a balkánských zemích. Ačkoli je známo, že Německo není ani zdaleka soběstačné v obilí, vyváželo se rok co rok mnoho pšenice z Německa do Anglie a jinam. Zřejmě to byla pšenice původu maďarského a rumunského. Podobně prodávaly německé firmy na světovém trhu množství řeckého tabáku, tureckých hroznů, jugoslávského dříví atd. Německo to všechno kupovalo na základě clearing-u a proto neplatilo hotové, avšak prodávalo je dále v zemích, s nimiž nemá clearingových smluv a kde mohlo dostat cizí devisy. Tím si opatřovalo cizí platidla na dovoz surovin nutných pro zbrojení.

Vedlejší důsledek byl ten, že bralo trhy těm zemím, které ony druhy zboží produkují. Řečtí výrobci tabáku a turečtí vývozcí hroznu se najednou na cizích trzích setkali s vražednou konkurencí německých firem, které znovu prodávaly jejich vlastní produkty. S pomocí a subvencemi německé vlády prodávají totiž němečtí vývozcí tyto produkty hluboko pod cenou, jen když mohou dostat cizí platidla. Tato metoda se neomezuje jen na střední Evropu. Německé prodeje kolumbijské kávy na kodaňském trhu způsobily pád cen a těžké ztráty kolumbijským vývozcům.

Když věci dospěly tak daleko, přišlo Německo najednou zničeným vývozcům „na pomoc“ a bylo ochotno odebrat jejich neprodejně zboží. To ovšem znamenalo, že zamrzlé clearingové úvěry v Německu rostly dále, nebyla-li dotyčná země ochotna odebrat z Německa zboží, jehož nepotřebovala. Jedna řecká firma byla nucena přijmouti výměnou za tabák několik set tisíc foukacích harmonik. Bylo jí řečeno, že je může snadno — bylo to před vánočními — zase prodat v Americe. Když pak hledala ve Spojených státech kupce, shledala, že americký trh byl už dříve zaplaven takovým množstvím německých foukacích harmonik, že je nemohl ani spotřebovat.

Třetí metoda: prodej vyřazené výzbroje.

Když i tento tah byl prohlédnut, přišli Němci na metodu další, totiž nabízet válečný materiál za běžný dovoz anebo k likvidaci zamrzlých pohledávek. Bylo to v době horečného zbrojení, kdy si země bez vlastního průmyslu nemohly opatřit dost zbraní, protože cizí zbrojovky pracovaly buď pro vlastní vlády, anebo — pokud šlo o země neutrální, jako Švédsko a Belgie — byly už zaplaveny objednávkami odjinud. Mimo to by ani nebyly prodávaly jinak než za hotové.

Německo opět přišlo slabým zemím „na pomoc“. Nabídlo jim velké množství válečného materiálu a ani nežádalo hotové placení. Uvážíme-li, že samo horečně zbrojilo, budeme udiveni, jak mohlo nabízet tolik válečného materiálu do Podunají, na Balkán, do latinské Ameriky, Španělska, Číny atd. Vysvětlení je snadné: nebyl to materiál nový, nýbrž vyřazený. Při německé intervenci ve Španělsku se totiž ukázalo, že německá letadla a tanky nejsou ani zdaleka tak dobré, jak si německé velení myslelo. Proto se konstruovaly nové modely a vojenská správa hleděla se nejdříve nahradit jimi staré typy. V Anglii pokusná činnost zpočátku výrobu: armáda čekala s výrobou, až se podaří nalézt dokonalejší modely. V Německu se naopak pracovalo neustále plnou kapacitou. Jakmile byl vynalezen nový typ, vyřadily se staré a prodaly těm zemím, které nemohly za výzbroj platit hotové. Německo bylo ochotno vzít za zbraně zboží, jehož potřebovalo, anebo které zase mohlo reexportovat za hotové.

Tímto způsobem byla latinská Amerika zaplavena německými zbraněmi. Za nimi ovšem přišly německé vojenské mise, jimž se podařilo získat silný vliv v jihoamerických armádách. Kdo ví, jakou roli hrají armády v politice těchto zemí, uvědomí si, co to znamená. S trochu menším úspěchem se tato metoda zkoušela v Podunají a na Balkáně. Ačkoli byl německý materiál druhořadý, byl pro tyto finančně slabé země lepší než nic. Aspoň dvě země, Řecko a Jugoslaviie, neodolaly pokušení. V Jugoslavii byla pod německou kontrolou zřízena továrna na zbraně. Řecká vláda nakoupila mnoho německého materiálu, ale část ho zase prodala do Španělska. S německými dodávkami zbraní rostl i německý politický vliv. Není náhoda, že řecký předseda vlády generál Metaxas a jugoslávský předseda Stojadinovič nejvíc sympatizují s německou politikou. Zato Německo nepochodilo v Turecku a v Rumunsku. Když Turecko po konferenci v Montreux začalo roku 1936 opevňovat Dardanely, dostalo od Kruppa úžasnou nabídku, tak nízkou, že nemohla ani krýt výrobní náklady. Německo bylo ochotno opevnit Dardanely skoro zadarmo. Kdyby Turecko bylo přijalo, bylo by při udržování pevnosti a výzbroje záviselo na německých vojácích a výrobcích, podobně jako za světové války. Díky prozíravosti Kemala Atatürka však Turecko pochopilo smysl Kruppovy nabídky a přijalo nabídku britskou, která byla ovšem o mnoho vyšší. Rumunsko po krátkém experimentu s Gogovou vládou r. 1937 se rychle vrátilo k dodávkám francouzským. I pak Německo dělalo zoufalé pokusy, aby zvýšilo svůj vývoz do Rumunska. To nás vede k metodě čtvrté.

Čtvrtá metoda: dlouhodobé úvěry.

V letech 1937 a zvláště v první polovici roku 1938 si Německo uvědomilo, že musí dunajským a balkánským státům vnucovat více svého zboží, má-li od nich i dále mnoho dostávat. Podle nových clearingových smluv totiž měly být vzájemné dovozy a vývozy v rovnováze. Němečtí obchodní zástupci tedy zaplavili dunajské země a nabízeli za velmi nízké ceny, což mohli činit díky velkorysým státním subvencím. Nejvíce však překvapovalo, že nabízeli velmi výhodné podmínky úvěrové. Na obyčejné spotřební zboží, které se obyčejně prodává na tříměsíční úvěr, nabízeli Němci úvěr dvanáctiměsíční až dvouletý. Propagovali také splátkové obchody. Za počáteční vklad asi

40 Kč mohl kupující dostat kolo, za nějakých 120 Kč první splátky si mohl zajistit drobný lidový automobil. Pokud jde o stroje a podobné výrobky, uchýlili se Němci k své staré praktice, že totiž podbízelí své konkurenty délkou úvěru.

Metoda dlouhodobých úvěrů je už stará. Po válce, až do r. 1931, financovalo Německo tyto úvěry krátkodobými výpůjčkami v Londýně, znovu a znovu obnovovanými. Po roce 1931, za finanční a hospodářské krise, tato možnost zmizela, takže až do r. 1935 nemohlo Německo své metody užívat. Od roku 1936 chopilo se jí však znovu, a to v míře dosud nebývalé. Znalci dlouho marně hádali, jak může Německo, které nemělo ani vývozních přebytků ani zlatých rezerv, poskytovat tak velkomyslné úvěrové podmínky. Jiná záhada byla, jak může Německo při svých znalostech střeoevropských poměrů poskytovat veliké a dlouhodobé úvěry i firmám velmi pochybným a prodávat na splátky, aniž příliš zkoumalo, zdali mohou kupci skutečně splátky držet. Vysvětlení zní: Německo poskytovalo úvěry jen zdánlivě, ve skutečnosti si financovala úvěr dotyčná země sama.

Vezměme jako příklad Rumunsko. Jak jsme už řekli, když jsme vykládali systém clearingů, mají rumunští vývozci do Německa dostat své peníze z německého clearingového účtu v Rumunsku, alimentovaného platbami rumunských dovozců za zboží z Německa. Podle pravidla, že vývoz a dovoz musí být v rovnováze, by se zdálo, že zájmy rumunských vývozců jsou dostatečně zajištěny, poněvadž jejich celková pohledávka za určitou dobu se musí rovnat částce za zboží, dovezené rumunskými dovozci z Německa. Kdo však na to spoléhal, špatně znal německý důmysl. V clearingové úmluvě totiž nebylo řečeno, kdy musí rumunští dovozci zaplatit své účty. Kdežto vývozci prodávali většinou za hotové, kupovali dovozci německé zboží většinou na úvěr. To znamená, že vzhledem k odkladu plateb dovozců nebylo peněz na zaplacení rumunským vývozcům. Ti musili čekat, až úvěry, povolené Německem dovozcům, dospějí a až dovozci skutečně zaplatí za přivezené zboží. Německo si mohlo dobře dovolit dlouhodobé úvěry, protože ve skutečnosti mu bylo vyvezené zboží zapláceno, a to zbožím, které dopravili rumunští vývozci zároveň do Německa. Když vyvezl do Rumunska na příklad za milion liber strojů, mohlo okamžitě zakoupit podle clearingové smlouvy za milion liber rumunské pšenice, i když mělo za stroje dostat zapláceno teprve za rok, za dva nebo za pět let. Německý vývozce dostal za stroje zapláceno z markového dobropisu říšské banky, který vznikl dovozem rumunské pšenice, ale rumunský obchodník, který z Rumunska pšenici vyvezl, nedostal doma nic, poněvadž Německo poskytlo příslušnému rumunskému dovozci strojů úvěr a tento dovozce proto nic nezaplatil na clearingový účet v Bukurešti.

Tímto způsobem si Německo mohlo snadno dovolit poskytovat velkorysé úvěry. Na placení mu příliš nezáleželo, protože ve skutečnosti bylo kryto dodávkami rumunského obilí. Konec konců se o splácení německých úvěrů musily starat rumunské úřady, neboť bez příchodu plateb za německý clearing v Bukurešti nemohli být zase placeni rumunští vývozci obilí. Zřejmě se tedy velkomyslné poskytování úvěrů dalo na účet rumunských vývozců. Protože ti však nebyli finančně tak silní, aby mohli čekat, musila jim pomáhat rumunská národní banka. Konec konců byly tedy německé úvěry financovány měnovou a úvěrovou inflací rumunské národní banky. Tímto způsobem koupil rumunský stát v Německu za deset milionů marek strojů pro státní hutnictví. Německo okamžitě koupilo za tutéž částku rumunskou pšenici, v Německu ji prodalo za marky, markami zaplatilo výrobce strojů. Rumunský vývozce pšenice musil čekat, protože stroje dodalo Německo na úvěr, a když už čekat nemohl, musila mu pomoci rumunská národní banka čili zase stát. Stát tedy dostal na jedné straně úvěr od Německa, ale na druhé straně musel vlastně sám zaplatit vyvezenou pšenici.

Znovu a znovu přicházely dunajské státy na to, jak byly zkracovány. Znovu a znovu činily proti tomu opatření, ale německá vynalézavost, poháněná nacistickou rozpínavostí, činila stále nové objevy. Pátá metoda záleží v úmyslném nadhodnocování marky při clearingovém řízení, což byl znamenitý prostředek k usměrňování vývozního přebytku východních zemí do Německa. Mnoho je známo o podporování vývozu devalvací národní měny, ale málo bylo dosud psáno o nadhodnocování. Hodí-li se Německu, užívá konkurenční devalvace své měny pomocí registračních, kompenzačních a j. marek. Hodí-li se mu, užívá však také prostředku opačného a marku nadhodnocuje. Pro rumunský clearing stanovilo na příklad fiktivní kurs 39 lei, což je vysoko nad normálním kursem. Následkem toho je Rumunsko laciným trhem pro německé dovozce. Mohou tam nabízet dobré ceny a jejich poptávka udržuje rumunské zboží nad světovou úrovní. Rumunská nafta je nyní na příklad (v červnu) o dvacet procent nad světovou cenou a rumunské vývozce je proto těžko pohnout k tomu, aby prodávali jinam než do Německa. Rumunská vláda musí činit velké oběti, aby obrátila naftu také ještě jinam. Následkem konkurenčního nadhodnocování marky je nyní Německo na prvním místě mezi dovozci rumunské nafty; ještě před rokem bylo na místě třetím.

Jsou ještě mnohé jiné drobné praktiky, jichž Německo užívá při hospodářské expansi. Uvedeme aspoň jednu. Německo přimělo svého času jugoslávskou vládu, aby poplatky za honební povolení byly placeny z clearingů. Diplomacie maršála Göringa provádí se, jak známo, na honech a téže metody užívají také mnohá menší světla nacistické politiky. Vynikající Němci si vyžádali povolení k honbě v Jugoslavii a bohatě při tom hostili jugoslávské politiky. Tím ovšem dále rostly na clearingů zamrzlé pohledávky za Německem, které nakonec musel zaplatit jugoslávský exportér. To bylo i Jugoslavii trochu mnoho, takže r. 1937 vyňala honební poplatky z clearingové úmluvy.

Před nacistickým režimem činil podíl Německa na zahraničním obchodu dunajských a balkánských států 15 až 20 procent. Dnes činí 40 až 50 procent. Z velké části jde tento vzrůst na úkor zahraničního obchodu Československa a Itálie, jejichž trhů v Rumunsku, Jugoslavii, Bulharsku, Řecku a Turecku se Německo zmocnilo v době sankcí pro habešskou válku. Nikdo zajisté neupřel, že tyto dva státy mají při nejmenším právě tak právo považovat Podunají za své přirozené odbytí jako Německo.

Život a instituce

Prof. dr. Frank Wollman:

U kolébky národa

Ti, kdo žili v posledních dvaceti letech na Slovensku a měli nadto možnost pohlížet zpět do předpřevratového života slovenského prostřednictvím osobních a rodinných styků, zažili událost, která se už sotva bude opakovat v Evropě: viděli zrození národa.

Když jsme na Slovensko přišli, našli jsme tu lid na stupni folklorním a pět set šestnáct rodin slovenské inteligence, podle pečlivého výpočtu maďarské policie. Mezi lidem a inteligencí byla hluboká třídní přehrada, povědomí národní, to jest vědomí národní pospolitosti bylo nepatrné; už obsah této národní pospolitosti byl nejasný a ohrožován rozdílem náboženským, neboť lid byl většinou katolický a inteligence, která nesla povědomí národní, byla, až na nepatrné výjimky, evange-

lická. Co přispělo v těch dvou desítkách let nejen k obrodě, nýbrž přímo ke zrodu národa ve vyšším slova smyslu, je v hlavních obrysech známé.

Především to byla československá státnost a na tom základě životnost lidu, který vydával ze sebe inteligenci, vychovávanou v nově zřízeném školství, překotným tempem i počtem. Pomoc Čechů ve školství a ve všech odvětvích administrativy byla nezbytnou podmínkou tohoto procesu. Zásluhy českého člověka na Slovensku, zejména t. zv. malého člověka, učitele, úředníka, profesora, živnostníka nikdo nesmaže a nezamaže a je to jen akt spravedlnosti a rozšafnosti, jestli první předseda první slovenské vlády děkuje těm hodným Čechům za jejich pomoc. Berou to na vědomost se slovenským „Vďačne!“

Méně známé je, že také ty už příslovečné „chyby“ působily k nacionalisaci Slovenska, ať už to byly skutečné chyby, ať už jen domnělé a vybájené. Protičeský antagonismus popřevratový spojoval v představě starosedlictví živly velmi různorodé (někdy i židy) a usnadňoval vlažným Slovákům a t. zv. oktobristům, někdy i Maďarům a Němcům, přístup do opozičního tábora nacionálně slovenského anebo aspoň vzbuzoval proň sympatie. Zde jsme u kořene věci, kterou těžko pochopí Čech v historických zemích.

Je to jedna z hlavních příčin rozkolu československého, dovršeného dnešním dualismem. Mluvílo se sice o h u n g a r i s m u, ale nechápal se dosah a obsah. Hungarismus jako společenský a mravní substrát bývalého Uherska nebyl vytvářen jen Maďary, nýbrž i jinými národnostmi, tedy i Slováky. Nebylo to jen společné pouto politické, leč i zvláštní poměry sociální a třídní a snad i sám rytmus života, pronikající do aristokraticko-byrokraticko-buržoasních vrstev, které tento hungarismus nesly.

Víme na př., jak značný vliv mělo německé luteránské školství na Slovensku, že nám vychovalo i našeho Palackého, Šafaříka, Kollára a jiné. A přece i tu je už patrný hungarismus, a to nejen snad proto, že Uhry dávaly větší svobodu nekatolickým vyznáním. Československá kultura na Slovensku do r. 1848 je proniknuta tímto hungarismem, který se pak zjevně objevuje v Štúrově rozkolu důvody politickými.

Ale moment uherský by nestačil na vysvětlení rozkolu. Je zde ještě moment vlastní s l o v e n s k é o d s t ř e d i v o s t i: kulturní centrum, Praha, je příliš vzdálené a Slovensko proti tomuto vyzařovači československé kultury ocitá se v oblasti periferijní. To musí už samo vést k vytváření osobitosti, samobytnosti, zvláště je-li to podporováno oním momentem uherským.

Po převratě se opakuje tento poměr ku Praze se vším politickým dosahem. Zmizelo uherské politické pouto, ale nezamizelo ještě hungarismus a především zůstal moment odstředivosti. Nestáčila kulturní samospráva, zvláště když se neprováděla do důsledků a s novými slovenskými lidmi. Její nedostatky vedly k hledání prostředků radikálně politických a upravovaly cestu skutečné autonomie mohutnějšího národního vědomí, které nechce být periferijním útvarem.

Zde by se mohli vůdcové dnešního autonomního Slovenska poděkovat svým bezděčným spolubojovníkům Čechům, kteří svými hříchy a hříšky budili odpor a na-

pomáhali k vítězství samobytnosti: všem těm příživníkům politických stran, těm kořistníkům většího slohu, fiškálním kšeftářům, stavitelským a podnikatelským veličinám, intervenčníkům politických kanceláří a komisionářům, koncesovaným partajím i těm sběratelům melouchů, kteří na základě politické a stranické legitimacy zabírali místa, pro která byli už po ruce stejně kvalifikovaní Slováci; všem těm kulturtrégrům, kteří neviděli na špičku nosu, i těm profesorům, kteří po desítky let dojížděli z Prahy na Slovensko jako agenti s teplou vědou a sami se na Slovensku dost neohřáli a proto poměry nikdy nepoznali, ale přesto se spřátelenými slovenskými politiky, toužícími po prestiži a výhodách v Praze, dušovali se v pražské centrále, že už jejich zásluhou a výchovou vyrůstá nová československá generace; všem těm samozvaným i najatým konsulům, odměňovaným dietami, kteří podávali povrchní a falešné zprávy pražským politickým kamarilám a koteriím.

Ale je třeba hned dodat: tyto stranické neplechty, hříchy a snad i přečiny daly se pod ochranou anebo za vědomí, někdy snad i s pomocí těch Slováků, kteří se po převratě právem svých starších zásluh (skutečných nebo předstíraných) ocitli v čele slovenských frakcí politických stran. Zůstane tragickou vinou těchto malopočetných Slováků, že se včas nerozdělili o moc a výhody s velmi početnou vrstvou inteligence, která zatím vyrostla z lidu. Zápas této nové inteligence se starou inteligencí evangelickou má na sobě dost znaků třídního zápasu.

Tato nová inteligence se svým národním kolektivem nemohla připustit, aby se stará inteligence stala privilegovanou aristokracií, zvláště když se tato aristokracie opřela o pražský centralismus. Znovu a důrazně objevil se tu neblahý moment periferie a odstředivosti. Pražský centralismus nejen se nesnažil překlenout dálku, danou už excentrickou polohou Prahy, dálku zvětšovanou dále slovenskými rádcí, oddalujícími se stále od vlastního národního hnutí, leč prohluboval ještě rozdíl mezi centrem, residencí a periferií čistě pražským separatismem kulturním, který známe dobře už i na Moravě. Nová slovenská inteligence se opřela tomu, aby byla degradována na periferii, moment odstředivosti už byl přeformován na hnutí národní samobytnosti.

Zavedením autonomie privilegovaná aristokracie staroslovenská dohrála politicky, zvláště když v mladších svých haluzích kulturně a politicky degenerovala. Ideově a v společenské úsobě rozkládala se tato inteligence téměř před očima. Vycházela více méně z hungaristického buržoasního liberalismu a individualismu a v československém zapojení politickém vytvářela podivnou směs představ, kolísající mezi službou státu, straně a vlastnímu třídnímu prospěchu a předsudku. Nová inteligence z lidu je průměrnému Čechovi bližší, a proto také Češi na Slovensku pocítili jakési uvolnění za současného převratu, uvolnění, které si sami nedovedou vysvětliti. Mají při tom potěšení, že se trhají zájmové skupiny již naprosto prohnile a životu nesloužící.

Těchto několik momentů kulturně sociálních je ovšem třeba zařadit při sledování zrodu národa do širšího rámce individualisace a diferenciacie slovenského etnického společenství. Po Ukrajincích a Bělorusech přicházejí Slováci jako zvláštní národ. Je to proces organický a nezabranitelný.

doba a lidé

Milena Jesenská:

Denní zprávy na posledních stránkách

Tyto dny nám přinesly mnoho nového. Mimo jiné skutečnost, že se musíme učit psát a učit číst. Člověk, který drží pero v ruce, musí překonat obrovskou nechuť před svou každodenní prací: jednak pro pocit marnosti, kterého nabývá napsané slovo, jednak pro podivné myšlenkové žonglerství, kterému se musí naučit, má-li nejen psát, nýbrž také n e č o ř í c i. Čtenář pak dostává ve svých novinách úřední zprávy, které už slyšel v rozhlase, anebo úřední zprávy, které jsou více úřední, než zprávy. Dlouze se sděluje, že ten či onen se sešel s tím či oním, aby se uradili o tom či onom. Zpráva popisuje, kde se sešli, jak dlouho hovořili, jak se rozešli, kdo byl rozmluvě přítomen, jak a kudy odejeli domů a kdo je uvítal na nádraží. Všechno v té zprávě je — jenom ne, n a č e m s e d o h o d l i. Novináři nezbývá zatím nic jiného, než pěstovat tento druh zpravodajství a důvěru, že má čtenáře natolik vyspělé, aby sami vycítili atmosféru vůdčích jmen, dohadovali se podle charakterů a minulých skutků člověka plánů, které pravděpodobně v budoucnosti chová. I úřední zprávy se totiž přesně drží pravdy, jenom je ta pravda zabalena tolika obaly zdvořilostních frází, že je třeba uměti ji vybalovat tak dlouho, až je holá.

Čtenář, který nepodléhá iluzím (ať jakýmkoli) a umí číst to, co před sebou v i d í a nikoli to, co by si v i d ě t p ř á l, je dnes ve velké výhodě. Zachoval si tolik strážlivosti, aby nalézal informace i ve zprávách skutečně neutralizovaných. Čtenáři demagogicky zpracovanému je dnes těžko pomáhat. Lidé, propadnuvší demagogické propagandě, mají tu zvláštní vlastnost, že hledíce do nebe jsou přesvědčeni, že je zelené, a hledíce na trávu dali by život za to, že je červená. S barvoslepými lidmi byla o barvách těžká řeč, dokud se ještě mohlo nadělat řeči mnoho. Dnešní stručnou mluvou sotva možno podat informace člověku jinému, než kdo je skutečně h l e d á, nejsa už předem přesvědčen, že je zná. Učte se číst! Učte se psát! Mezi novinářem a čtenářem není jenom papír, nýbrž i censura. Náš styk bude pravděpodobně mnohem méně bezprostřední, než byl dříve, a pravda mnohem méně pestrá a šťavnatá. Ale pravdu lze říci všelijak, a kdo má uši k slyšení, uslyší ji v šepotu právě tak jako v řeči hlasité. A ta pravda a výraz doby nejsou vždycky jenom v úředních zprávách, na jejichž stručnost si tolik stěžujete. Chci vám dokázat, že noviny mluví o své době i tenkrát, když o ní převážně mlčí — a to řečí velmi výraznou. Na příklad na posledních stránkách.

Na posledních stránkách jsou inseráty. Inseráty jsou hospodářskou a společenskou pomůckou lidí, kteří něco chtějí. Seřadíme-li si, co lidé chtějí a hledají, vyvstane nám před očima jasně, živě a stručně celá naše doba.

Ke konci září byly poslední stránky novin plny nabídek letních bytů. Trochu divné, inserovat koncem září v Dobré Vodě, Postupicích, Veselících, Řevnicích, Týništi, Lhotě, Nespkách, Poříčí — pokoj s peřinami, pokoj s plotnou, pokoj s kuchyní! Až pak u jednoho inserátu naleznete „bezpečná krajina, kupec v místě“ — a už to pochopíte. Vzpomeňte si na noc 23. září, kdy jsme stáli po prvé na zatemnělé ulici. Někdo s kufříkem v ruce, někdo s dítětem doprovázel tátu, někdo stál do rána před domem jako hlídka CPO, někdo zastavoval vozidla, nakládaje do nich brance, kteří spěchali k nádraží a někdo stál alespoň na rohu a kýval vojákům na pozdrav. Sotva asi tehdy někdo z nás spal. Ale už tehdy od-

jížděla spousta vozů opačným směrem, než se bral proud lidu: vozy, naložené peřinami, dětmi a ženami, balíky potravin a hrnci sádla, řítily se hlavními tepnami k periférii města. To byli právě lidé, kteří ujížděli do vesnic za Prahou — většinou ženy a děti — celkem rozumně, protože to byla noc, kdy se skutečně zdálo, že přiletí nepřátelská letadla. Kdo tu měl co dělat, zůstal, kdo neměl, jen překážel a udělal dobře, když odjížděl. A přes to, že se na venkově už těžko shánělo obydlí, byly za několik dnů stránky plné inserátů. Venkované pochopili, že se naskytá příležitost, a uprazdňovali, co mohli.

A pak se to všechno propadlo, lidé narukovali, ale válka nebyla, začali se vracet v pomalých, řídkých hloučcích zpátky. Chodili středem ulice a na nikoho se nedívali, jako by za to mohli, že jim nebylo možno bojovat. A my na chodnících klopíme zraky, když je potkáváme, abychom je neranili zbytečnou zvědavostí. Byly to poslední společné chvíle těchto dnů, naše společné tiché: „S bohem, armádo!“

A pak přicházely první chvíle nových dnů. Lidé na severu ztratili práci, majetek a domovy. Uprchlíci, emigranti ve vlastní zemi. Otázka: co teď? Kam teď? I zde ve středu země je spousta lidí, kteří buď už práci ztratili nebo se obávají, že ji ztratí. Lidé pokorní a lidé podnikaví. Lidé dojemně prostí a lovci v kalných vodách. Bez peněz a s penězi. Bez naděje a s nadějí. Lidé prosící a hledající. Na posledních stránkách novin stojí jejich fotografie v krátkých inserátech, fotografie lidí, jímž se sesula půda pod nohama. A všichni mají jedno společné: konečně se snaží zachytit se, zabezpečit sebe i rodiny, nalézt východisko, udělat něco včas. Na těch posledních stránkách novin je vidět jasněji, než na prvních, že se zachraňuje, kdo může — ale většinou na vlastní pěst.

V jednom nedělním pražském listě jsem napočítala neméně než 276 podobných inserátů:

- Prodám lékárnu v krásných severočeských lázních.
- Prodám tři provotřídní čínžáky v Teplícih-Šanově, zn.: Hluboko pod cenou.
- Prodám chmelnici v Žatci.
- Koupím dům v Praze výměnou za velkostatek u Žatce.
- Prodám lesní panství a statek na severu Čech. Zn.: Výnosné.
- Prodám slepičí farmu, nářadí, nebo vyměním za čínžák v Praze.
- Prodám vilu v Karlových Varech, zařízenou pro cizince, 3 poschodí, 15 pokojů, krásná poloha, 3200 m² zahrady.
- Prodám keramickou továrnu v západních Čechách. Zn.: 6,000.000 korun čsl.

Takových inserátů je na sta. Ale lidé, kteří se zbavují svého majetku na severu, hledají zřejmě majetek v dnešních Čechách:

- Hledám skladiště a tovární objekt v Praze, pracovní plochu asi 250 m², základní plochu 3200 m², s vodou a železniční spojkou.
- Otevru v Praze krám a hledám pro prodej vhodné zboží na vlastní účet. Zn.: Platím hotově i předem.
- Najmu stodolu nebo kůlnu k uskladnění převezeneho hospodářského náčiní. Zn.: Hranicář.
- Tovární místnosti asi 1000 m² pracovní plochy s ústředním topením a elektrickou silou hledám k najmutí. Zn.: Tkalcovna.
- Větší skladiště 600 až 800 m², suché, vhodné pro uskladnění přízi v bednách se najme.
- Koupím tovární nemovitosti střední velikosti na hlavní trati a možno-li u řeky. Přípojka elektrické síly přednost.
- Hranicáře, společníka k zavedení nebo přenesení výroby do Prahy, hledám: Zn.: Dílna, krám k dispozici.

Snad ještě víc než podobných poptávek, je nabídek. Nabízejí se hokynářství, mandlovny, pekařství, koloniální obchody, mlékárny — ne na tucty, ale na stovky do týdne. Za 2000 Kč, za 5000 Kč. Nabízejí se i továrny. A přihlašují se města:

Vhodná místa pro nové tovární objekty má B z e n e c.

Město Mirovice na Písecku nabízí se průmyslovým podnikům pro výhodnou stavbu nových továren.

To jde o lidi kapitálově silné — nebo alespoň o lidi s úsporami — kteří ztratili majetek na severu a snaží se přenést jej sem. Naskytá se otázka, dosud nevyřešená: Jsou to vlastně Němci nebo Čechoslováci? Platí jim jejich živnostenské povolení? Potřebují nové?

Pak je tu zřejmě mnoho lidí tak zvaného svobodného povolání, kteří se snaží někam se zařadit:

Koupím advokátní kancelář ve středu Čech.

Právník se Sudet, 33 let starý, česky a německy mluvící, s 10letou skvělou praxí hledá pro změněné politické poměry spolupráci u některého kolegy ve zbylém území.

Koupím plášť záložny jen bezdlužný, pod zn. Za hotové. (Lámete-li si hlavu, co to je plášť záložny, tedy pravděpodobně: firmu.)

Advokát z pohraničí hledá režijní společenství s pražskými kolegy. Zn.: Ihned. (Zajímavé je, že většina značek zní: ihned.)

Českému lékaři z pohraničí prodá se pražská ordinace.

Židovský lékař s dlouholetou nemocniční praxí převezme a dobře zaplatí každé nové zaměstnání.

Hledám praxi zubní, dobře zavedenou v Praze nebo okolí. Zn.: Nová existence.

Zúčastním se kapitálově i činně na větším akciovém podniku na různé dřevěné výrobky, případně též celý převezmu.

A nejen lidé z pohraničí sami hledají, ale zřejmě jsou i vyhledávání, hlavně kvalifikovaní dělníci našeho bývalého pohraničního průmyslu:

Varič mýdla se přijme pro velkou českou továrnu oboru tuko-
vého a mýdlového.

Rutinovaný zástupce a majitel auta z oboru galantního, kartáčového, který pracoval s německými dnes továrnami se hledá . . .

Technikové a chemici z konstrukce i provozu české i slovenské národnosti v zabraném území, kteří chcete změnit místo a naléztí slušnou existenci uvnitř našeho státu, podejte své nabídky s podrobným udáním dosavadní činnosti pod zn.: Nová slušná budoucnost.

Dřevěné hračky! Soustružníci a výrobci dřevěného zboží, kteří by se chtěli zabývat výrobou hraček, dosud v Rudohoří vyráběných, hlase se! Zn.: Stále zaměstnání.

Šofér zahradník pro vilu ve velké Praze se přijme. Místo se hodí pro uprchlíky a hraničáře. Nabídka: Bezpečí.

Pro pražskou továrnu na vlněné látky přijme se ihned 20 tkalců na vlnu. Zn.: Dělníci ze severu.

Českým zástupcům firem: Becher, Karlovy Vary, Richter, Rossbach skýtá se možnost další práce u fy Leo Fischel, továrna na líkery, Domažlice, která již po 20 let svým pravým myslivectvým hořákem a novějšími specialitami těmto firmám konkurovala.

Hledá se chemik se speciálními znalostmi z odstoupeného území. Zn.: Ihned.

Hledáme zkušeného vedoucího pro přádelnu na česanou přízi. Zn.: Střední Čechy.

Prvotřídního oplátkáře přijme továrna na čokoládu. Zn.: Jen Čecha.

Důlní odborník pro znovuootevření menšího dolu na Rakovnicku se hledá.

A na konec přijdou ti, kteří považují jakékoli zaměstnání i pobyt u nás za beznadějný. Ruku v ruce s nimi přicházejí na poslední stránku novin lidé, kteří jim „pomáhají“, čili kteří z nich ještě těží:

Radím vystěhovalcům do USA nebo Austrálie (affidavits, landing permit atd.) Zn.: USA.

Zařizují povolení vjezdu do Hondurasu. Zařídím i uvolnění uzavřených vkladů. Zn.: Honorář jen při úspěchu.

Zařizují přeškolení pro vybudování nové existence v zahraničí. Po krátkém školení samostatnost. Zn.: Kosmetické přípravky.

Ráda bych se naučila dělat v buffetu obložené chlebičky a studené mísy. Zn.: Nová existence v cizině.

Prodám s jednoduchým zařízením celý byt, pokoj i kuchyň. Zn.: Odjíždím.

Prodám: hrobku na vinohradském hřbitově, lodní kufr, koberce, skříň, vyssavač prachu. Zn.: Odjezd.

Zachovalou Zetku, šest let starou, prodá hraničář, nucen z pochopitelných důvodů, za sensačně nízkou cenu. (Cíťte to zrovna, jak má tu mašinku rád?)

Hledám zastoupení pro Chile. Zn.: Dlouholetá praxe v sudetském kraji.

Israelitské lékaře, advokáty, obchodníky vystěhují ihned do zámoří. Povolení mám. (?)

Kdo pomůže 38letému řemeslníku zařadit do Ameriky rentabilní výrobu? Stroje snadno přenosné. Zn.: Přesný plán.

Hledám affidavit nebo povolení cesty kamkoli. Zn. Honorář.

Vyřizují informace a intervence pro vystěhovalce. Zn. Zaručený úspěch.

Emigranti, pozor! Luxusní pekařství, bonbony, zmrzlinu naučíte se rychle! Svědomitý!

Takových je na sta. Plné zadní stránky novin. Pak je tu a tam inserát, jako: 24letá emigrantka s malým dítětem prosí proboha o pomoc.

A pak jsou desetitisíce, kteří neinserují, protože na to nemají ani peníze, ani odvahu ani zkušenosti a ani důvěru. I k hledání je totiž třeba naděje.

Nuže, to je naše „velká doba“. Velká doba, která má tisíc stínů a tu a tam slabý paprsek světla: prosila lidi a vytříbila je. Mnoho lidí psalo inseráty — i na prvních stránkách novin. Pár „statečných“ ujelo dokonce za hranice. Na svém místě, nezávlátní, považující za svou povinnost vydržet a stát za svým slovem, zůstalo duchovně stát novinářů poměrně málo, národa však naprostá většina. Věřím pevně, že jsou vespolek paprskem v těchto „velkých dobách“, které vydržet s nezlomenou páteří a nepokleslou myslí je tak těžké.

dopisy

„Území nikdy česká“

Praha, 15. října 1938.

Vážený pane,

v Českém Slově z 13. t. m. citován je výrok časopisu „Times“, že „území obsazené Němci nikdy nebylo české, leč po Versailleském míru“ a že „hranice jsou vedeny přesně podle národnostního rozdělení“.

Mám velkou mapu vydanou v r. 1914 knihkupectvím G. Freytag ve Vídni, nazvanou „Völker- und Sprachenkarte von Österreich-Ungarn“ na základě sčítání lidu v r. 1910.

Na této mapě jsou (zeleně) jako české území vyznačeny zejména: 1. široký souvislý pruh od Orlických hor přes Zábřezsko, Mohelnicko až na Olomoucko, neboť i v Rakousku existoval „Zwittauer Sprachinsel“, „svitavský německý ostrov jazykový“, jak se lze i z čítanek oněch dob přesvědčiti;

2. celý opavský venkov;

3. pruh severně od Hranic až k řece Odře, na hranici slezské země;

4. pruh západně i východně od Nového Jičína, takže zejména Hodslavice, Štramberk, Příbor jsou ryze české v ryze českém území;

5. Břeclav leží v ryze českém území.

Kdo zná poměry, ví, že na příklad Znojmo udržovalo se německým jen umělým volebním řádem obecním, podobně jako Břeclav a řada jiných moravských měst.

Uvedená česká území nebyla uměle čechisována ani v době rakouské vlády, nýbrž bydlí v nich Češi již přes tisíc let.

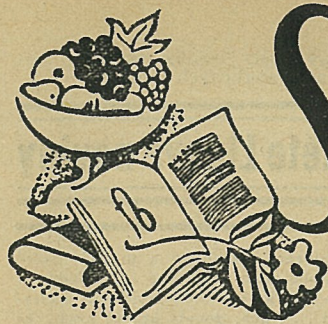
Raďte laskavě sdělití tato fakta veřejnosti i časopisu „Times“.

V dokonalé úctě

Dr. R. Teitšik,

ministerstvo sociální péče.

Svět knih

Roč. 8. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

42

Pedro Calderón de la Barca:

SONET.

*Ty, které byly krásné nastokrát,
Když zrána procitaly do rozbřesku,
jen hrstičkou budou zvěšelého
stesků,
až do náruče noci půjdou spát.*

*Ten odstín, který planul nad
brokát,
žluť zlata, sněhu běl a šarlat
blesku,
jen, kterou půjdeš, ukáže ti cestu:
den jediný to může vykonat.*

*Procitly ráže z vroucí touhy kvést
a jen se do stárnutí porozvily:
jim poupě kolébku i rakvi jest.*

*A tak i lidem dáno, aby žili:
den jediný svůj lidský úděl nést.
Šla staletí, a vteřiny to byly.*

Jedna z ukázek barokní poezie, které přináší právě vyšlé 7. číslo *Kritického měsíčníku*.

NOVÉ KNIHY

JULES ROMAINS: VENKOV. Ani v osmém svazku svých *Lidí dobré vůle*, které jsou největším epickým dílem současné doby, totiž v románě *Venkov*, nezpronečňuje se Jules Romain, jak by se podle titulu mohlo zdát, své největší lásce: Paříži. I zde, jako v předchozích svazcích, evokujících kouzelnou vidinu města nad Seinou přímo v udivující autentičnosti a bohaté rozmanitosti jeho života i osudů, je ustavičně přítomna Paříž. Můžeme říci, že právě celý ten živý obraz francouzského venkova, vylíčený v tomto románě, byl autorovi nezbytný k tomu, aby tím jasněji a výrazněji vystoupila odlišnost Paříže, její mnohotvárný obraz, jemuž tvoří jedinečné kulisy volební kampaň na venkově, plná intrik a humoru, aféry velmožného biskupa, život a svatba na zámku,

Podstata a zdání

Chce-li někdo kráčet světem svobodně, chce-li cítit jeho velikost a přece se nepoddát jeho kouzlu, uvidět jeho krásu, být však okován proti jeho svůdnosti, pak třeba, aby stál sám v sobě pevně. Jen kdo umí ve vlastním nitru rozeznávat věc pravou od šalebné, hledí také vidoucima očima ven a rozlišuje podstatu a zdání. Jen kdo se naučil panovat sám nad sebou, prochází také jako pán zevnějšími věcmi.

Quardini

výlet milenců daleko za město a vůbec všechno, co nám dějového tento román tak osobitě podává. Osou románu *Venkov* zůstává důvěrné posláni abbé Mionneta, kterým ho pověřilo pařížské arcibiskupství. Má v jedné biskupské diecési vyšetřit příčiny a eventuální hrozící následky aféry, která tam vznikla biskupovou neopatrností a znepokojila i Řím. Život kněží a zákulisí církevní politiky jsou základní osnovou *Venkova*. Romain znamenitě prohlédl své postavy a nadto umí sprádat události v harmonický celek tak, že čtenářova zvědavost nejen neustává, ale vzrůstá. Kapitoly, v kterých ctostného abbé Mionneta přivádí do Emilčina náruči, jeho vylíčení intrik a lidských slabostí kleru, nebo popis Paříže v den národního svátku, jsou dvě z nesečetných ukázek nedostižného Romainova umění vypravěčského i evokačního. *Venkov*, rozšiřující okruh Romainových záběrů o nový úsek lidských zájmů a myšlenek, bude pro české čtenáře radostným překvapením. Cena brožovaného výtisku je 25 Kč.

N. Melníková-Papoušková: ČESKOSLOVENSKÉ LIDOVÉ MALÍŘSTVÍ NA SKLE. Dalším tiskem státní grafické školy, jež vydala již několik pozoruhodných, přepychově i dokonale vypravených publikací uměleckých, jako *V. V. Štecha Sochaře pražského baroka*, *Volavkův Malířský rukopis*, *Cibulkův Kostel sv. Jiří*, *Gollerové-Pla-*

ché Látky z pražské královské hrobky, je cenná monografie N. Melníkové - Papouškové, věnovaná našemu lidovému výtvarnému umění, vlastně jednomu jeho odvětví: malířství na skle. Monografie, která si v spanilosti a dokonalosti své výpravy nezadá věru s předchozími svazky, z nichž většina, tak studie Štecha, Volavkova a bezmála také Cibulkova, jsou již rozebrány a stávají se vzácností na knižním trhu, nese název *Československé lidové malířství na skle*. Autorka tu nejprve charakterizuje a definuje pojem lidového výtvarného umění a pranýřuje malou pozornost, již jsme věnovali lidové tvorbě, přechází k vlastním tématu, které je jasně naznačeno už nadpisem knihy. V poutavě podané studii ukazuje Melníková-Papoušková na specifické znaky našich lidových maleb na skle, které jsou jim všem společné a odlišují je tak od ostatních maleb, bavorských, francouzských i jiných. Tuto charakteristiku našeho lidového malířství na skle doplnila autorka pronikavým rozбором tematiky lidového malířství na skle i jeho kritickým zhodnocením, opírajícím se o naprostou znalost látky a materiálu, jimž je nespočetně děl tohoto druhu, které nám tu jsou vlastně objeveny. Hodnotu knihy, doplněnou francouzským pojednáním, zvyšuje arci část obrazová, která přináší na křídovém papíře celkem 99 reprodukcí našich českých a slovenských lidových maleb na skle, z nichž 3 jsou vícebarevné. Cena publikace je 52 Kč.

Lin Jutang:

ČINA A POESIE.

Poesie vstúpila Číňanům životní názor, který vlivem přísloví a hesel prosákl celou společnost a obdaril ji soucitem, vřelou láskou k přírodě, a uměleckou smířlivostí k životu. Čitem pro přírodu hojí Číňanům často rány v duši a svou naukou o užívání prostého života uchovává čínské kultuře zdravý ideál. Někdy promlouvá k jejich romantičnosti a poskytuje jim náhradní citové povznesení nad šedý všední svět, jindy zase promlouvá k jejich zasmušlosti, odevzdanosti a uzavřenosti a uměleckým nazíráním na smutek očišťuje jim srdce. Učí je poslouchat s rozkoší, jak chrčí deštové kapky na banánové listy, zasnout nad tím, jak z komínů chatrčí vystupuje kouř a splývá s večerními oblaky, přítulnými na horské úbočí, setřít na venkovských stezkách bílých lilii a vysposlouchávat v kukání žerňulky poutníkův stesk po matce. Vstěpuje jim též jakési uznaní k ubohé trhačce čaje a sběračce morušového listu, k odloučené a opuštěné milence, k matce, jejíž syn slouží někde daleko na vojně, a k prostým lidem, sužovaným válkou. Především je učí sjednocovat se pantheisticky s přírodou, prociťtat a plesat s jarem, v létě pak křímát a poslouchat, jak v brzkoctu cikádů zřetelně uplyv čas, truchlit s opadávajícím listím na pozdím a v zimě „hledat verše ve sněhu“. V tom smyslu lze říci, že Číňanovi je poezie náboženstvím. Myslím, že bez své poezie — a to poezie jak životních zvuků, tak i slov — byl by čínský národ stěží obstál až do dneška.

Z knihy *Můj národ a má vlast*.

FEUILLETON

Jules Romain:

GURAU A BRIAND.*

„Vyklouzl jste z toho tak právě včas. Řečeno bez výtčky. Je to prostě pravda. Cítil jste, že loď praská. Od toho dne, kdy jste nás opustil, jsem měl samé nepříjemnosti.“

Gurauovi přebíhá po tváři lehký záchvěv. Odpovídá zdvořile:

„Ale volby vám přece dopadly dobře.“

„Myslíte? . . . Ovšem . . . podle toho, jak se to vezme . . . ale potom! Ráz na ráz! . . . Byl jste možná můj talisman . . .“

Briand to řekl hlubokým hlasem, ale napolo žertem, a hladil si při tom ty své bujně kníry.

Bere do ruky Úřední list, dělá,

* Ukázka z románu *Venkov*, který právě vyšel v překladu Jar. Zaorálka.

jako by letmo prohlížel jeho sloupce a ptá se:

„Jak jste hlasoval předevčím? . . . Nikoli příliš dobře, jak vidím . . . ó! . . . ani ovšem příliš špatně . . . Dovedu se vžít do vaší situace. Ale to nijak nebrání, abych to necítil.“

Zvrací hlavu na opěradlo lenošky, přivírá oči a vysílá mezi včky pohled i teď ještě lesklý:

„Má sobotní řeč byla špatná, neždá se vám?“

„Špatná? . . . Ale ne . . . Opravdu ne . . . Naopak . . . To bych rád věděl, co lepšího byste ještě chtěl?“

„A přece ano . . . Nikoli špatná od začátku až do konce; ale špatná právě v té chvíli, kdy špatná být neměla . . . Nemáte tušení, jak unaven jsem byl . . . Nervy jsem měl na prasknutí . . . Chtěl jsem to udělat hodně mazaně . . . Celý ten můj žvást o nezákonitosti . . . To přece nebylo správné . . . Takové věci se nemají říkat . . . Takové věci není člověk nikdy nucen říkat . . .“

Gurau mluví opatrně:

„Myslíte, že jste se tomu mohl vyhnout? . . . Situace byla přece taková . . .“

„Přišel někdy policejní prefekt a řekl před celou obecní radou: Přiznávám se; a klidně bych byl dal zmátlit stovku manifestantů . . .? No ale: o tom už nemluvm.“

Briand vstává a chodí sem tam po pracovní zrovna tak, jako kdyby byl sám. Najednou se zastavuje, neda-leko od Guraua, ale neobrací se k němu, ani se na něho nedívá. A tiše říká:

„A nyní tě prosím . . . ach ne, promiňte . . . zapomněl jsem, že si ne-tykáme . . .“

Směje se a dívá se na Guraua.

Gurau se usmívá a zdvořile nazna-čuje pohyby ruky, že se nic nestalo. A Briand pokračuje, tentokrát s důrazem na tom „vy“:

„Tak tedy prosím vás, abyste o tom, co vám teď řeknu, mlčel . . . Ano, svěťuji se vám s tím na vaše čestné slovo . . . Jste první, že ano,

Ediční program Topičovy edice sezony podzimní a zimní. Fred Bérance: *Lucretia Borgia*. Překl. V. Renč. Winifred Holtby: *Jižní okres*. Překl. Jarm. Fastrová. Roger Martin du Gard: *Rodina Thibaultů — Léto 1914 — III*. Překl. Hanuš a Frant. Jelínkové. Tragičtí dnové. Anatolij Vinogradov: *Tříbarvy doby*. Překl. Jarm. Wagsteinová. Amelie Posse - Brázdová: *Dále*. Překl. Rypáček. Robert Michel: *Ježíš na Šumavě*. Překl. J. R. Marek. Tarjei Vesaas: *Vrané korně*. Překl. Milada Blekastad. Aleksej Kivi: *Sedm bratří*. Překl. Alois Šikl. Sigfrid Siwertz: *Velký obchoďník*. Překl. K. V. Rypáček. Ignát Herrmann: *Na čerstvém vzdychu*. Sebr. spisů sv. 47. Vzpomínky na plavbu po Jadranu. Ignát Herrmann: *O živých a mrtvých*. Sebr. spisů sv. 48. Ignát Herrmann: *Když si náš dědeček babičku bral*. Sběrka souvislé školní četby sv. 95. Výbor z povídek Martina Kukučína. Sběrka souvislé školní četby svazek 33.

REVISE ZBYTEČNÝCH ÚRADŮ. Mužové, kteří budou sestavovat rozpočet zmenšeného Československa, budou narážeti na přetěžký problém, jak přizpůsobit státní výdaje značně zmenšeným příjmům. Je proto třeba upozornit závčas na naléhavou nutnost zrušení zbyteč-

ných úřadů. Jen v samotné Praze je nadbytek úřadů z veleslavné doby řízeného hospodářství, jež byly nadělány politickými stranami, a které šikanovaly celou veřejnost. Typem takového úřadu je na př. t. zv. „úřad pro vnitřní obchod“. Tyto příživnické instituce musí být

zrušeny, protože čs. dělník a živnostník na ně za změněných úřadů platit nemůže.

Kraus a spol., krejčovský atelier, Praha II., Panská 10, oznamuje svým váženým zákazníkům, že

právě došly zásilky skvělých moderních anglických látek.

Čtete Lidové noviny

s kým o tom mluvím . . . Tak poslouchejte . . . mám velikou chuť . . . ano, naprosto vážně . . . seknout jim s tím . . .“

„Cože! Vy chcete podat demisi? Po takovém úspěchu?“

„Mám ve vládě několik lidí, kteří mi věčně házejí klacky pod nohy . . . Můj kabinet je v hlavních otázkách nejednotný . . . Barthou, Millerand a Viviani mi dělají tolik těžkostí, že nevím, kde mi hlava stojí. Jsou to prospěcháři, každý svým způsobem. Mám jich už až po krk . . . Však uvidíte, jak se postaví do svorné fronty proti mně . . . To mě předvěřejší vítězství? . . . Hm . . . Jistě si o něm neděláte žádné iluze. Nemá to pevný podklad. . . Obětovale jsem přilil mnoho myšlenek uklidnění. Lidé si na mne právem otvírají hubu. Člověk často chybuje, když se mermomocí snaží spájit kapra se zajištěm. Francie jde doleva, že ano? Já ostatně také. Zkrátka: pravičáci mě nemají rádi.“

Gurau poslouchá; pozorně, ve střehu. Obává se, že dobře nerozumí. „Je upřímný? Chce mně jenom poklepat nebo mě chce získat?“

Briand pokračuje: „Ano, opravdu myslím, že do osmačtyřiceti hodin podám demisi.“ A posměšně dodává: „S celou vládou, to se rozumí.“

Gurau se snaží neprojeviti nic z toho, co si myslí. Opatrně naznačuje:

„To přivedete presidenta do pěkných rozpaků! Koho teď bude moci pověřit? . . .“

Briand krčí rameny a neodpovídá. A Gurau dodává:

„. . . Leda, že by Brianda vystřídal zase Briand?“

Briand má teď na tváři ironický výraz, pomalu vysílá ke Gurauovi kosý pohled a říká:

„Takové případy se už staly.“

Gurau se usmívá jako člověk, který do všeho jasně viděl hned od začátku. Oba chvíli mlčí. Briand si kroutí cigaretu. Potom pokračuje přítulným hlasem:

„Poslyšte . . . a znovu opakují: vy jste první, s kým o tom mluvím. . . Kdybych svolil sestavit novou vládu . . . moh bych s vámi počítat?“

Gurau je nadšen hlubokým přívalem radosti. To jakési prokletí se skončilo. Znovu „něco znamená“. A Gurau se ihned stává zase vybíravým. Hlavní není, chopit se nahodilé příležitosti. Hlavní je, aby se naskytla. Člověk si může dopřát přepych čekání, vybírání, odmítání.

Špulí rty, jako by byl na nesmírných rozpacích. Potom se ptá, ale bez nejmenší dychtivosti:

„Do té nové vlády, kterou byste dal dohromady? . . . To by záleželo na to, jak bude vypadat . . . Na jejím programu . . . na tom, jak bude orientována . . . jak bude složena. . . Situace není nijak příliš lákavá . . . žádný odpovídník to nebude . . . A také na tom by záleželo, o které ministerstvo bylo šlo.“

Briand neodpovídá. Vypadá to téměř, jako by nebyl slyšel. Courá se ještě stále po pracovním tím svým loutdavým krokem. Celý jeho zájem je obrácen k cigaretě.

Gurau je nucen zdůraznit svou zvědavost:

„Které ministerstvo byste mi chtěl dát?“

„Ach, to nevím . . . Hlavní pro mne je, mít vás ve vládě . . . To víte, rozdělení ministerských křesel, to závisí na hromadě jednání a dohod . . . někdy teprve v poslední minutě. Na

jednou padnete na všelijaké otravy, kteří vám dají ultimatum. Právě proto si rád projednávám předem s rozumnými lidmi, kteří nejsou hloupě malicherní . . . Ne . . . na to jsem ještě nemyslel . . . Patrně jsem si dokonce řekl, že tato otázka je vyřízena předem, že se jistě budete chtít vrátit do ministerstva práce.“

Gurau odpovídá téměř suše:

„Práce? To jistě ne.“

„Ale? . . . A já jsem myslel . . .“

Opravdu mě překvapujete! Nic nevádí, že je to ministerstvo zřízené teprve nedávno; jistě se o něm nedá říkat, že je horší než mnohé jiné. Ba žádné jiné nemá dnes větší skutečný význam. Byl byste tam pořád v popředí veřejného zájmu. Říkal jsem si také, že tam máte rozdělanou nějakou práci . . . No ale, jistě pro to máte dobré důvody. Jistě to není strach z těžké práce. To na vás neplatí . . . Přemyslím, co jiného bych vám měl nabídnout . . . Nechcete přece ministerstvo spravedlnosti? To se hodně nelíbí pro senátory. A protože člověk má ve vládě vždycky nějakého toho dědouška a musí ho někým posadit . . . Vnitro? O tom ani nemluvíme. Zůstanu-li v něm já, musím je nabídnout některému radikálově . . . Finance? . . . Nejszte odborník. Tak co tedy? Ministerstvo války? Námořnictví? Opravdu nevím . . .“

Gurau chlankuje rozvážně, ale s hrdlem trochu sevřeným:

„Zajímalo by mě zahraničí.“

Briand se zastavuje, ustupuje o půl kroku, dívá se na Guraua, předstírá upřímný úžas, a jako kdyby objevoval několik věcí zároveň, praví:

„Ale, ale . . . To je zajímavé . . . To by mě nikdy nebylo napadlo . . . ačkoli je přec pravda, že jste . . . no ovšem . . . vaše úvodníky . . . a potom taky: zahraniční výbor . . . vy jste tam zpravodajem, že ano? . . . Nebo ne . . . místopředsedou?“

„Úřadujícím předsedou od té doby, co Forillon onemocněl.“

„To máte pravdu . . . Ale . . . to je opravdu mrzuté . . . Pichona potřebuji stůj co stůj. Je to dokonce jeden z toho mála, jež si chci nechat. Dělal v ministerstvu zahraničí velmi dobré služby. Má mnoho přátel ve sněmovně i v senátu. On sám ovládá v každém zasedání dvacet hlasů, a možná i víc. Ani takový falešník to není jako Barthou nebo Millerand . . . A že bych ho dal někam jinam, na to není ani pomyslení . . . Snadno si domyslíte, jak by vyváděl.“

Sedá si sklíčeně; vypadá, jako by měl plnou hlavu nejmrzutějších myšlenek. Ale jeho oko, odvažující se chvílemi kosého pohledu ke Gurauovi, ukazuje bdělost ještě velmi čilou. Potom pokračuje tónem, v němž zaznívá jednak starostlivost, jednak přátelská výstraha:

„Kromě toho je Pichon zadobře s ministerským personálem . . . totiž snažší se dost dobře. Podařilo se mu naklonit si je aspoň tak, aby na něho nevrčeli. A jak víte, jsou to tam podivní . . . Jistě by vám, kdybych k nim vpadl tak z ničeho nic, po čertech ztrpčovali život. Ministr, to pro ně vlastně nic není. Není-li to pouhá figura, je to nevíťavý otrava. Dělal si z něho svorně jenom legraci. A nemáte ani tušení, jaké možnosti mají balamutit ho. Je to ostatně něco podobného jako to, co se děje v ministerstvu války nebo námořnictví. Rozdíl je jenom v tom, že vojáci, hlavně v ministerstvu války, jsou většinou pitomci, takže ministr civilista na ně přece jenom vyraje. Ale ti

ouřadové v zahraničí jsou mazaní a potměšili jako opice. Ti vidí v každém, nechť je to kdo chce, i ve starém, zkušeném kozákovi, jenom vetřelce. Ale nováček? . . . To si ani představit nedovedete! . . . Pán, který se opožďuje vyrušit je po prvé! . . . Napřed mu hodí pod nohy nějaký pořádný klacek, aby ho naučili, zač je toho u nich loket . . . Potom, když ještě pořád má vlastní názory, když se vzpírá říkat na všechno: Amen, amen . . . a hlavně, když přijde z levice, z krajní levice, když to není jenom obyčejný republikán, ale socialistický lotfík . . . to potom si nepřefejte ty boudy, které mu usíjí . . . Tak dlouho, až si zláme vaz.“

Gurau se usmívá jako člověk, kterému neříkate nic nového a který se nedá odstrašit.

„Ale jednou je přece nezbytné být „novým“,“ odpovídá. „Již nejedem přece dokázal, že ho nakonec přijali . . . ba že se jim dokonce vnutil?“

Briand se podle svého zvyku — když byl návštěvníkovi naočkoval myšlenky, jež uznal za užitečné — vrací k nejsmělivějšímu tónu:

„Ale vy ovšem budete ministrem zahraničí, příteli, jestliže vám na tom opravdu záleží. O tom není nejmenší pochybnosti. Skvělým ministrem. A získáte také úřednictvo na svou stranu. Jenže taková věc se nedá udělat přes noc . . . Potřebujete stát se ještě trochu víc slavným . . . Ti lidé tam jsou velmi vlnmaví k vážnosti, jaké člověk požívá, k titulům. Až budete třikrát nebo čtyřikrát ministrem . . . v ministerstvech významných a exponovaných, jako je práce, kolonie, o vnitru ani nemluvíc . . . až podáte tu a tam hojně důkazy o svých šéfovských schopnostech . . . to potom vás uvítají mnohem vlídněji, ba budou i polichoceni . . .“

„Je to přece jenom divné, že musíme tak velice počítat s blahovůlí nebo s nepřízní některých lidí, ačkoli jsou to přece státní zaměstnanci a mají nás poslouchat . . .“

„Ano, to se rozumí, že mají, ale je to prostě tak . . . A vy, průkopník syndikalismu, obhájce zaměstnanců proti vládní moci, že ano, vy máte nejmenší právo, rozhorlovat se nad tím . . . To, co nám připravujete, je vlastně totéž, jenže rozšířeno na celou Francii . . .“

A Briand se dává do hlučného smíchu, aby poněkud zmírnil štiplavost své zlomyslnosti. Potom pokračuje tiše:

„Dokonce vám něco povím. Nejlepší metodou pro člověka, který se zajímá o to ministerstvo, a hlavně pro člověka, který má možná chuť udržet se tam hodně dlouho, by bylo: dostat se tam přes ministerské předsednictví. Věřte mi to. A přemýšlejte o tom.“

Gurau pošilhává po Briandovi. Jaká je jeho postranní myšlenka? Jakou upřímnou radu, jakou narážku nebo jakou posměšnost — nebo snad všechno dohromady — vložil do své poslední věty?

Gurau si zjednáva vnitřní rovnováhu tím, že mění námět rozhovoru: „Ale nemohl bych se dovědět, na koho pomyslíte vedle Pichona a pro ostatní ministerstva?“

Briandova tvář se zjasňuje. Její hluboké vrásky nabývají svého neupřímnějšího výrazu. Natahuje ruce rovně před sebe a rozvírá je s dlani napolo obrácenými vzhůru. Dívá se Gurauovi rovnou do očí a říká mu téměř bez nejmenší obezřetosti v hlase:

„Rád bych si vedle Pichona udržel

Lapeyrera, Dupuya a možná ještě jednoho nebo dva jiné . . . Jedno z hlavních křesel chci nabídnout Leferovi . . . ach, docela prostě proto, že je velmistrem zednářské lóže a protože doufám, že mě pak již nebudou obviňovat, že jsem společen s klerikály. A vůbec: chci o spolupráci požádat levice . . . Potřebuji kabinet vysloveně levicový, co nejméně různorodý. Opěny naprosto zjevně o radikály a o zednáře. A někoho ze své krajní levice, kdo by mi stál po boku. Vás! . . . Tak už to víte. Zdá se vám to divné?“

Gurau se již zase usmívá, ale zůstává zasněný:

„S jakou většinou počítáte?“ ptá se.

„S malou; ale pevnou.“ Tuká pravou dlaní na Úřední list. „Nechci již takovou kaučukovou většinu, jako byla ta osobní.“ A dělá oběma rukama pohyb, jako by natahoval a potom nechával stáhnout se gumový popruh. „Chybil jsem, že jsem dost nepřihlížel k volbám. Ukazovaly čistě republikánskou většinu 300 až 320 hlasů, bez socialistů. Postačí, když ji zase najdu.“

Vstává a roztahuje paže: „Teď by stačilo, abyste někomu řekl, s čím jsem se vám zde svezl, nebo i jenom s částí toho, a všechno by bylo ztraceno.“

Gurau naznačuje údiv:

„Doufám, pane předsedo, že mně . . .“

„Že vám plně důvěřuji . . . Zde je důkaz!“

A Briand mu tiskne ruku, doprovází ho až ke dveřím a dodává:

„Neodpovídejte mi hned dnes . . . máte-li chuť odpovědět ne. Rozmyslete si to . . . Víím, že mám u vás nějaké vroučky . . . ach, nic vážného ovšem . . . Pro další vaši kariéru, a i když máte spadeno na zahraničí, nějaký delší čas v ministerstvu práce — nemohu vám slíbit víc než několik měsíců — vám jistě prospěje . . .“

„Ještě jednu otázku mi dovolte, pane předsedo.“

„Prosím.“

„Co chcete udělat s Všeodborovým svazem práce?“

Briand pokyvuje hlavou, přejíždí si pomalu dlaní po tváři, potom po druhé, a odpovídá:

„To právě je nejtěžší otázka . . .“

Chvilí mlčí. „Právě to by byla jedna z věcí, které bych si chtěl podrobně projednat s vámi.“

„Se mnou?“ opakuje Gurau s důrazem. „Nikoli přes mou hlavu? Nebo jenom proto, abych odpověděl za to vzal na sebe?“

„Ne, ne. To mi, prosím věřte . . .“

Směje se: „Jsem přece schopen polepsit se, to víte . . .“

„Nemáte v úmyslu rozpuští jej?“

„Svaz práce? Ne. Někteří lidé na mne naléhají, abych to udělal. Ale neudělám to. Ze zásady. Tak velice pošlapat názory, které jsem hájval ve svém mládí, mě nikdo nedonutí. To ne. Vždyť částečně také právě proto odstoupím. Rád bych našel nějaké spojení s vámi . . .“

„Nemyslíte ani . . . jak bych to řekl? . . . zardousiti jej nenápadně?“

Briand zdvihá ruku téměř dojatě: „Ne, na mou čest, že ne . . .“

Potom pokračuje s úsměvem:

„Když dáte konci udílo, nutíte ho sice slintat, ale neuskrtíte ho tím . . . Že ano? To jistě uznáte?“

Gurau odpovídá novým úsměvem, který neprozrazuje nic z jeho myšlenek. A Briand dodává:

„A je to k jeho dobru.“